

De invloed van opleidingsniveau op politieke opvattingen.

En in welke mate deze invloed bepaald wordt door de structuur van het egonetwerk en de mate van sociale integratie in organisaties.

AUTEUR: D.K. POSTEMA

Studentnummer: S4076370

Email: d.k.postema@student.rug.nl

Bachelorwerkstuk 2021-2022

Rijksuniversiteit Groningen

Bachelor Sociologie

Begeleider: Dr. J. Dijkstra

Tweede lezer: Dr. R C. Smaniotto

**rijksuniversiteit
groningen**

ABSTRACT

Steeds meer Nederlanders studeren af aan een opleiding in het hoger onderwijs. Hierdoor stijgt het aantal hoger opgeleiden in ons land. Uit verschillende eerdere onderzoeken is gebleken dat het opleidingsniveau van individuen sterk samenhangt met de politieke opvattingen die zij aanhangen. Hoger opgeleiden blijken vaker progressievere politieke opvattingen te hebben dan lager opgeleiden. Het doel van dit onderzoek is dan ook om het verband tussen opleidingsniveau en de mate van progressiviteit te onderzoeken, waarbij rekening gehouden wordt met de mogelijke invloed van de mate van sociale integratie en de structuur van het netwerk van het individu op dit verband.

Om dit te kunnen onderzoeken is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘In hoeverre is opleidingsniveau van invloed op politieke opvattingen en wordt het verband tussen opleidingsniveau en politieke opvattingen (gedeeltelijk) verklaard door de structuur van het egonetwerk en de mate van sociale integratie van het individu, waarbij gecontroleerd wordt voor de invloed van leeftijd en geslacht?’ De structuur van het egonetwerk betreft hierbij ofwel een open structuur, ofwel een gesloten structuur. Een open structuur indiceert veel verschillende soorten contacten in het netwerk, terwijl een gesloten netwerk een besloten groep van contacten inhoudt. De mate van sociale integratie in organisaties duidt op de betrokkenheid van de individuen in verschillende soorten organisaties, bepaald door of men al dan niet lid is, deelneemt aan activiteiten, geld doneert, binding voelt met de organisatie of hier vrijwilligerswerk heeft gedaan.

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn twee regressieanalyses uitgevoerd op data die verworven is door het LISS panel. Uit deze analyses blijkt dat hoger opgeleiden doorgaans progressievere politieke opvattingen aanhangen dan lager opgeleiden. Tevens is er ondersteuning gevonden voor de mediërende effecten van zowel de structuur van het egonetwerk als de mate van sociale integratie in organisaties: de invloed van opleidingsniveau op de mate van progressiviteit wordt voor een deel door deze twee factoren verklaard. Anders gezegd, voor individuen met een hogere mate van sociale integratie in organisaties en met een opener egonetwerk is het effect van opleidingsniveau op de mate van progressiviteit groter.

INHOUDSOPGAVE

Abstract.....	2
Inleiding.....	5
Theoretisch kader.....	7
Politieke opvattingen.....	7
Politieke opvattingen en opleidingsniveau.....	8
Mogelijke mechanismen.....	9
Controlevariabelen: geslacht en leeftijd.....	12
Methoden.....	14
Dataset & steekproef.....	14
Operationalisaties.....	15
Analyseopzet.....	17
Resultaten.....	20
Beschrijvende statistieken.....	20
Modelschattingen.....	23
Modevaluatie.....	28
Conclusie & discussie.....	30
Conclusie.....	30
Discussie.....	32
Literatuurlijst.....	34
Bijlage 1.....	37
Opleidingsniveau.....	38
Geslacht.....	42
Leeftijd.....	43
Sociale integratie in organisaties.....	44
Geen binding.....	45
Geld geschonken.....	48
Deelgenomen aan activiteit.....	52
Lidmaatschap.....	55
Vrijwilligerswerk gedaan.....	58
Somscore sociale integratie in organisaties.....	61
Dichtheid netwerk.....	63
Politieke opvattingen.....	70
Bijlage 2.....	73
Syntax en output leeg model.....	73

Syntax en output voor model 1, 3a en 4.....	74
Syntax en output voor model 1, 3B en 4.....	76
Syntax en output model 2a.....	78
Syntax en output model 2b	79
Bijlage 3.....	81
Assumpties.....	81
Outliers.....	83

INLEIDING

In het afgelopen decennium is het aantal hoger opgeleiden in Nederland toegenomen met 20% (Maslowksi, 2020). Bijna de helft van de jongvolwassenen heeft een opleiding in het hoger onderwijs afgerond. Daarnaast is het aantal mensen met een startkwalificatie toegenomen: dit houdt in dat men een diploma voor havo, vwo of een opleiding van het niveau mbo 2 of hoger heeft ontvangen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021). Deze ontwikkelingen laten zien dat Nederlanders over het algemeen steeds beter uitgerust zijn om op basis van opgedane kennis en met het gebruik van de nodige vaardigheden weloverwogen keuzes te maken die van invloed kunnen zijn op de rest van hun leven (Bömmel & Heineck, 2020). Denk hierbij bijvoorbeeld aan carrièrekeuzes zoals het kiezen tussen twee banen die men aangeboden krijgt, maar ook politieke keuzes zoals op welke partij men stemt met de verkiezingen en of dit al dan niet op de lange termijn een positieve dan wel negatieve invloed heeft op het leven van het individu.

Uit eerder onderzoek is herhaaldelijk gebleken dat het opleidingsniveau van invloed is op de politieke opvattingen van een individu: zo blijken hoger opgeleiden actiever te participeren in politiek-gerelateerde activiteiten (Bömmel & Heineck, 2020), vaker progressieve opvattingen aan te hangen en een sterkere mate van sociale verantwoordelijkheid en altruïsme te voelen (Wealiem, 2002). Daarnaast hebben hoger opgeleiden door hun langere studieloopbaan vaak meer en specifiekere kennis opgedaan over politiek relevante onderwerpen, bijvoorbeeld door middel van burgerschapsonderwijs en maatschappijleer. Ook lager opgeleiden krijgen soms soortgelijke vakken, maar de duur en inhoud van deze vakken zijn wezenlijk verschillend voor de verschillende opleidingsniveaus en dat is terug te zien in hun kennis over de politiek in Nederland (Mulder, 2021). Hoger opgeleiden hebben meer kennis van en meer interesse in de politiek dan lager opgeleiden. Dit stelt hen onder andere in staat om vruchtbaardere discussies te voeren over politieke onderwerpen, met een kritischere blik naar politiek en beleid te kijken en tevens vormt deze kennis een basis om hun politieke opvattingen op te baseren (Bömmel & Heineck, 2020).

Uitgaande van de bevindingen van eerder onderzoek zou een toename in het opleidingsniveau van Nederlanders mogelijk gepaard gaan met een toename in progressieve politieke opvattingen. Kenmerkend voor progressieve politieke opvattingen is de veranderingsgezindheid en het uitgaan van een zo groot mogelijke vrijheid voor het individu (Grant et al., 2001). Daar tegenover staan conservatieve politieke opvattingen, waarbij het behouden van de status quo en de plicht van de overheid om de naleving van normen te handhaven centraal

staan (Pollak, 1943). In hoeverre een hoger opleidingsniveau rechtstreeks de politieke opvattingen van een individu beïnvloedt is een veelbesproken onderwerp in de (politieke) sociologie. Dit onderzoek zal zich echter niet beperken tot de invloed van opleidingsniveau op politieke opvattingen: het onderzoekt tevens welke mechanismen mogelijk aan deze invloed ten grondslag liggen. De twee mogelijke verklaringen die we in dit onderzoek uitwerken zijn de structuur van het egonetwerk van het individu en de mate van sociale integratie van het individu.

De structuur van het egonetwerk van een individu is af te leiden door naar de sociale contacten en sociale omgeving van deze persoon te kijken. Wanneer een individu veel verschillende sociale contacten heeft, geworven vanuit verschillende sociale omgevingen, is dit kenmerkend voor een open structuur van het egonetwerk (Cook & Whitmeyer, 1992). Het individu komt door de open structuur van zijn egonetwerk in aanraking met veel verschillende soorten mensen die verschillende (politieke) opvattingen aanhangen. Daar tegenover staat een egonetwerk met een gesloten structuur, waarbij het individu een beperkte sociale kring heeft die bestaat uit voornamelijk soortgelijke mensen vanuit dezelfde sociale omgeving, en onderling ook met elkaar verbonden zijn (Rapp et al., 2019). In een dergelijk gesloten egonetwerk is er een beperkte mate van interactie met (andersdenkende) mensen uit andere sociale omgevingen.

De mate waarin een individu sociaal geïntegreerd is kan op verschillende manieren bepaald worden. In dit onderzoek kijken we hiervoor naar de mate waarin mensen actief zijn binnen een vereniging of organisatie. Deze maat van sociale integratie kan verschillende vormen aannemen: het doneren van geld aan een vereniging, maar ook onder andere het deelnemen aan activiteiten en het doen van vrijwilligerswerk voor verschillende organisaties en verenigingen. Het actief zijn binnen organisaties en verenigingen stelt een individu in staat om nieuwe en verschillende soorten mensen te leren kennen.

Beide bovengenoemde mechanismen kunnen mogelijk voor een deel verklaren wat de invloed van opleidingsniveau is op de politieke opvattingen die een individu aanhangt. In de theorieparagraaf volgt een verdere uitwerking van deze mechanismen. De onderzoeksvraag waarop dit onderzoek gebaseerd is luidt:
In hoeverre is opleidingsniveau van invloed op politieke opvattingen en wordt het verband tussen opleidingsniveau en politieke opvattingen (gedeeltelijk) verklaard door de structuur van het egonetwerk en de mate van sociale integratie in organisaties van het individu, waarbij gecontroleerd wordt voor de invloed van leeftijd en geslacht?

THEORETISCH KADER

Dit hoofdstuk bestaat uit de theoretische onderbouwing voor de mate waarin het opleidingsniveau van een individu invloed heeft op de politieke opvattingen die hij aanhangt. Tevens kijkt dit onderzoek naar de structuur van het egonetwerk en de mate waarin een individu sociaal geïntegreerd is en hoe dit mogelijk (gedeeltelijk) de invloed van opleidingsniveau op de politieke opvattingen van een individu kan verklaren. Daarna volgt een onderbouwing voor de keuze van controlevariabelen in dit onderzoek. Ten slotte volgen hypothesen voor zowel het hoofdeffect als de mediërende effecten die onderzocht worden in dit onderzoek.

POLITIEKE OPVATTINGEN

Een belangrijk begrip binnen het verklaren van de politieke opvattingen die een individu aanhangt is *homophily*: het principe dat mensen met soortgelijke opvattingen elkaar aantrekken en opzoeken (Blanchard & Norris, 2021). Politieke homofilie is het fenomeen waarbij mensen ervoor kiezen om te gaan met anderen die soortgelijke politieke opvattingen hebben als zichzelf (Boutyline & Willer, 2016). Een hogere mate van politieke homofilie leidt vervolgens tot het hebben van meer banden met anderen die soortgelijke politieke opvattingen hebben, terwijl het aantal sociale banden met andersdenkenden juist kleiner is. Anders verwoord: een hoge mate van politieke homofilie verlaagt de kans van een individu op het hebben van sociale interacties met andersdenkenden, terwijl het tegelijkertijd de kans op sociale interacties met soortgelijke mensen vergroot. Een dergelijke sociale omgeving versterkt het individu vervolgens in zijn politieke opvattingen, omdat zijn omgeving hem hierin voedt (Boutyline & Willer, 2016).

Uit eerder onderzoek is gebleken dat politieke homofilie sterker is voor mensen met conservatieve politieke opvattingen, dan voor mensen met progressieve of gematigde opvattingen (Boutyline & Willer, 2016). Deze sterke voorkeur voor politieke homofilie komt voort uit de drang van conservatieven om angst en onzekerheden zoveel mogelijk te reduceren (Greenberg & Jonas, 2003). Het omringen van zichzelf met gelijkdenkenden brengt immers een bepaalde mate van zekerheid met zich mee: in een sociale omgeving vol gelijkgestemden krijgt men veel bevestiging van de eigen (politieke) opvattingen en vermindert de kans op het hebben van onenigheden over deze opvattingen (Boutyline & Willer, 2016).

In de rest van dit hoofdstuk werken we het hoofdverband van dit onderzoek uit: hoe beïnvloedt het opleidingsniveau van het individu zijn politieke opvattingen. Tevens bespreken we een tweetal mechanismen die mogelijk ten grondslag liggen aan dit verband: de mate van sociale integratie in organisaties en de dichtheid van het netwerk van het individu. Tot slot bespreken we een aantal factoren die mogelijk van invloed kunnen zijn op de politieke opvattingen die een individu aanhangt, maar waarvan de invloed in de rest van dit onderzoek constant gehouden wordt. Dit betreft de leeftijd en het geslacht van het individu.

POLITIEKE OPVATTINGEN EN OPLEIDINGSNIVEAU

Wanneer een individu een hoger opleidingsniveau heeft, betekent dit onder andere dat hij langer onderwijs heeft genoten dan een lager opgeleide. Dit geldt voor zowel het middelbare onderwijs als voor een vervolgopleiding zoals het MBO of een universitaire studie. De verwachting is dat hierdoor hoger opgeleiden in aanraking komen met meer verschillende mensen tijdens hun studieloopbaan. Hoe meer mensen een individu ontmoet, hoe groter de kans is dat hij in aanraking komt met mensen die andere opvattingen en denkwijzen hebben dan hijzelf (Erisen & Erisen, 2012). Deze diversiteit in opvattingen leidt ertoe dat het individu verschillende bronnen voor het verkrijgen van informatie heeft en hierdoor een hogere tolerantie ontwikkelt voor mensen met diverse opvattingen (Erisen & Erisen, 2012). Het hebben van sociale banden met anderen die andere opvattingen aanhangen dan het individu zelf, daagt het individu uit om met deze anderen in gesprek te gaan en te discussiëren over deze opvattingen. Het openstaan voor en het kritisch benaderen van deze verschillen in opvattingen stellen het individu in staat om zowel open te staan voor de opvattingen van anderen als kritisch te reflecteren op zijn eigen opvattingen en of deze al dan niet gerechtvaardigd zijn (Bountyline & Willers, 2016).

Tevens leidt het hoger opgeleid zijn tot onder andere meer humanistische waarden, altruïsme en een gevoel van sociale verantwoordelijkheid (Weakliem, 2002). Dit mechanisme hangt enerzijds samen met de inhoud van het hoger onderwijs: zowel op de middelbare school, als op vervolgopleidingen is er binnen het hoger onderwijs meer tijd en aandacht voor vakken als burgerschapsonderwijs, debatlessen en maatschappijleer (Mulder, 2021). Het volgen van dergelijke vakken helpt een individu in de ontwikkeling tot een kritische burger: naast het creëren van politiek bewustzijn, helpt het leerlingen in het ontwikkelen van persoonlijke opvattingen op basis van kritische reflectie. Het genieten van hoger onderwijs stelt individuen dus in staat om eigen, weloverwogen opvattingen aan te hangen, die gevormd zijn door een proces van kritische reflectie, discussies

met medestudenten en docenten, en dus niet simpelweg vanuit de sociale omgeving zijn overgedragen op het individu (Mulder, 2021).

Anderzijds heerst er mogelijk impliciet een idee van een ‘Verlichtingsideaal’ of ‘vooruitgangsgeloof’ in het hoger onderwijs: door middel van het vergaren en gebruiken van kennis en vaardigheden in het hoger onderwijs streeft men steeds naar een hogere mate van volmaaktheid, waarbij men openstaat voor diverse overtuigingen van verschillende bronnen (Weakliem, 2002).

Het volgen van hoger onderwijs gaat dus gepaard met het in aanraking komen met verschillende soorten mensen die verschillende opvattingen en achtergronden hebben. Door middel van kritische reflectie en discussies over verschillende opvattingen wordt een individu in staat gesteld zelf zijn politieke opvattingen te vormen. Dit kan vervolgens leiden tot een proces van internalisering, waarbij het individu zich de normen en waarden van de groep eigen maakt, en waarbij tevens diversiteit en openheid voor andere opvattingen centraal staan (Deci et al., 1994). Voor het individu zou dit betekenen dat het in aanraking komen met hoger opgeleiden, waarbij er veel ruimte is voor ‘Verlichtingsidealen’, het streven naar steeds meer kennis en het geloven in sociale verantwoordelijkheden en altruïsme, leidt tot progressievere politieke opvattingen. Als definitie voor progressieve en conservatieve politieke opvattingen wordt het volgende onderscheid aangehouden: progressieve politieke opvattingen staan voor veranderingsgezindheid, waar conservatieve politieke opvattingen meer behoudend zijn (Grant et al., 2001). In het conclusie en discussie hoofdstuk wordt verder uitgeweid over deze keuze en de problemen die dit onderscheid met zich meebrengt.

Het bovenstaande leidt tot de eerste hypothese van dit onderzoek (H1): *naarmate een individu een hoger opleidingsniveau heeft, zal hij progressievere politieke opvattingen aanhangen.*

MOGELIJKE MECHANISMEN

Om het verband tussen opleidingsniveau en politieke opvattingen beter te kunnen begrijpen, kijken we naar onderliggende mechanismen die dit verband mogelijk (deels) kunnen verklaren. In dit onderzoek kijken we naar de mate van sociale integratie in organisaties en verenigingen en de structuur van het egonetwerk als onderliggende mechanismen om het verschil tussen politieke opvattingen van hoger en lager opgeleiden beter te begrijpen.

STRUCTUUR VAN HET EGONETWERK

Aan de hand van de sociale contacten en sociale omgeving van een individu kan de structuur van zijn egonetwerk bepaald worden. Kenmerkend voor een open structuur van het egonetwerk is dat het individu veel verschillende sociale contacten heeft die tevens uit verschillende sociale omgevingen komen (Cook & Whitmeyer, 1992). Deze structuur biedt het individu de mogelijkheid om interacties te hebben met een divers scala aan mensen, die elk hun eigen (politieke) opvattingen aanhangen. Een gesloten structuur van het egonetwerk bestaat wanneer een individu een beperkte sociale kring heeft, die voornamelijk uit mensen met gelijke (politieke) opvattingen bestaat. Dit netwerk omvat vaak mensen uit dezelfde sociale omgeving, waarbij zij onderling ook met elkaar verbonden zijn (Rapp et al., 2019). In een dergelijk gesloten egonetwerk is er een beperkte mate van interactie met (andersdenkende) mensen uit andere sociale omgevingen.

Hoger opgeleiden komen doorgaans met meer verschillende mensen in aanraking, uit verschillende sociale omgevingen. Dit komt deels doordat hoger opgeleiden langer onderwijs volgen en hierdoor meer verschillende mensen uit verschillende omgevingen leren kennen. Tevens stelt het actieve studentenleven hoger opgeleiden in staat om via medestudenten nieuwe mensen te leren kennen, die zij anders nooit ontmoet zouden hebben. De structuur van het egonetwerk van hoger opgeleiden kan daarom als open worden gekarakteriseerd, terwijl lager opgeleiden vaak een beperktere sociale kring hebben met mensen uit een soortgelijke sociale omgeving (Rapp et al., 2019). Lager opgeleiden hebben doorgaans dus een geslotener egonetwerk dan hoger opgeleiden.

Het hebben van een hoger opleidingsniveau leidt dus naar verwachting tot een opener egonetwerk. Uit eerder onderzoek is gebleken dat individuen erg beïnvloedbaar zijn voor mensen uit hun sociale netwerk als het gaat om politieke opvattingen. Zo blijkt dat de invloed van het sociale netwerk op politieke opvattingen beduidend groter is dan de invloed van bijvoorbeeld politieke campagnes en reclames (Nieuwbeerta & Flap, 2000). Voor hoger opgeleiden betekent dit dat zij door veel verschillende soorten mensen met verschillende opvattingen beïnvloedt (kunnen) worden.

Het hebben van een open ego netwerk biedt het individu de mogelijkheid om in contact te komen met veel verschillende soorten mensen, in plaats van dat sociale interacties en contacten steeds binnen eenzelfde kring plaatsvinden (Rapp et al., 2019). Een dergelijk open egonetwerk staat dus een blootstelling aan verschillende soorten culturen, achtergronden en meningen toe, die op haar beurt de politieke opvattingen van

het individu kunnen beïnvloeden (Erisen & Erisen, 2012). Door met andersdenkenden in aanraking te komen en in discussie te gaan over politieke opvattingen, kan het individu uitgedaagd worden om kwesties in verschillende perspectieven te zien. Daarnaast kan deze blootstelling aan verschillende soorten mensen uit verschillende (bevolkings)groepen leiden tot meer betrokkenheid met andere mensen dan de mensen die alleen tot de eigen originele groep behoren: men staat meer open voor nieuwe connecties (Weakliem, 2002). Het individu trekt zich dan het lot van deze mensen ook meer en is daarom bereid hier zijn politieke opvattingen op toe te spitsen. Dit resulteert in progressievere politieke opvattingen, zoals het strijden voor homorechten, gelijke rechten voor vrouwen, en opstaan tegen discriminatie (Weakliem, 2002).

Aan de hand van het bovenstaande is de tweede hypothese van dit onderzoek geformuleerd (H2): *het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger opleidingsniveau een opener egonetwerk hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau.*

SOCIALE INTEGRATIE IN ORGANISATIES

Hoger opgeleiden volgen zoals eerder genoemd langer onderwijs, zowel in hun middelbare schoolopleiding, als bij een vervolgopleiding. Tijdens deze studieloopbaan houden hoger opgeleiden zich vaker bezig met extra-curriculaire activiteiten dan lager opgeleiden (Holland & Andre, 1987). Denk hierbij aan het actief zijn binnen een sport-, studie- of studentenverenigingen, maar ook aan het lid zijn van commissies en deelnemen aan activiteiten van verschillende verenigingen en organisaties.

Tevens hebben hoger opgeleiden doorgaans meer middelen om sociaal te integreren in organisaties en verenigingen: zij hebben meer verschillende sociale contacten die hen kunnen koppelen aan bepaalde organisaties die zij anders nooit gekend hadden. Voor lager opgeleiden is dit lastiger, omdat zij doorgaans een minder divers sociaal netwerk hebben. Daarnaast hechten hoger opgeleiden meer waarde aan extra-curriculaire activiteiten, omdat dit een manier is om zichzelf van andere hoger opgeleiden te onderscheiden wanneer zij voor een baan solliciteren (Roulin & Bangerter, 2013). Hoger opgeleiden zijn doorgaans dus meer sociaal geïntegreerd binnen organisaties en verenigingen dan lager opgeleiden.

De mate waarin een individu sociaal geïntegreerd is binnen organisaties en verenigingen bepaalt vervolgens de mate van progressieve politieke opvattingen. De sociale integratie van een individu is een voorspeller voor zijn politieke participatie: hoe sterker men sociaal geïntegreerd is, hoe actiever de politieke participatie (Anderson, 1996). Tevens betekent een hoge mate van sociale integratie dat het individu in aanraking komt met allerlei verschillende soorten mensen, wat zoals eerder besproken leidt tot progressievere politieke opvattingen.

Het bovenstaande leidt tot de derde hypothese van dit onderzoek (H3): *het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger opleidingsniveau een hogere mate van sociale integratie in organisaties en verenigingen hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau.*

CONTROLEVARIABLEN: GESLACHT EN LEEFTIJD

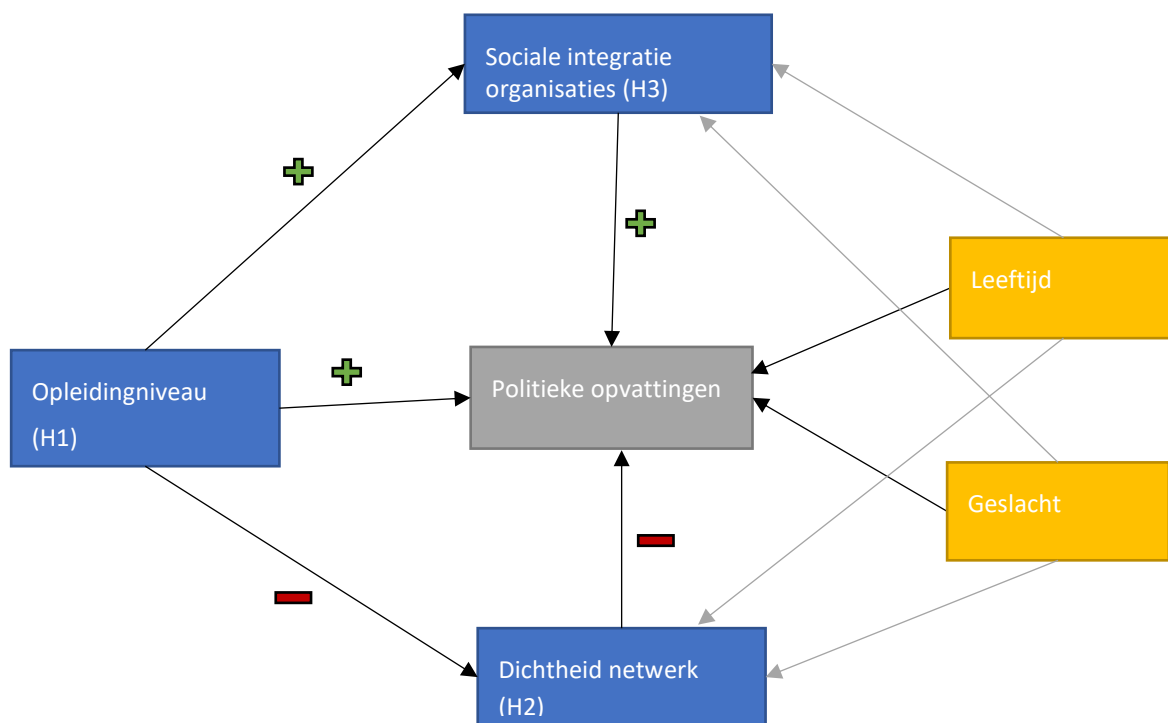
Ten slotte is er een tweetal controlevariabelen in dit onderzoek opgenomen, namelijk geslacht en leeftijd. Beide concepten verstoren mogelijk de resultaten van het onderzoek, omdat zij rechtstreeks de politieke opvattingen van een individu (mogelijk) beïnvloeden, los van het opleidingsniveau van het individu.

Daar waar vrouwen in de jaren 60 over het algemeen conservatievere politieke opvattingen aanhingen dan mannen, lijkt er sinds de jaren 80 en 90 een herschikking plaats te vinden tussen mannen en vrouwen op het politieke spectrum (Inglehart & Norris, 2000). Deze herschikking omvat de verschuiving van vrouwen met conservatievere opvattingen dan mannen, naar vrouwen die progressievere en sterkere linksgeoriënteerde opvattingen aanhangen dan mannen (Finseraas et al., 2012). Een mogelijke verklaring hiervoor is de sterke opkomst van emancipatie van vrouwen in de afgelopen decennia. Vrouwen hebben decennia lang (en nog steeds) moeten vechten voor het genieten van gelijke rechten als mannen. Het streven naar een dergelijke verandering van de bestaande orde duidt op progressieve politieke opvattingen.

Naast geslacht als controlevariabele controleert dit onderzoek ook voor de invloed van leeftijd op politieke opvattingen. Doorgaans heerst de opvatting dat oudere mensen conservatievere politieke opvattingen hebben dan jongere mensen. Uit eerder onderzoek blijkt dat er empirische ondersteuning is voor deze opvatting (Pollak, 1943; Grant et al., 2001). Het verschil in politieke opvattingen tussen jonge en oude mensen kan

voortkomen uit enerzijds de behoefte van oudere mensen om de status quo te behouden en anderzijds het streven van jongeren naar verandering van de status quo. Jonge mensen hebben nog een heel leven voor zich, waarin zij streven naar een verbetering van de huidige situatie, terwijl oudere mensen streven naar het behoud van datgene wat zij hebben opgebouwd in voorgaande decennia (Grant et al., 2001).

In figuur 1 zijn de hypothesen uit de theoretische onderbouwing uitgewerkt in een multipel conceptueel model. Dit model geeft tevens zowel de positieve als negatieve verbanden tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen aan. Daarnaast wordt er zowel voor de uitkomst op de afhankelijke variabele *politieke opvattingen*, als voor de mediërende variabelen *sociale integratie organisaties* en *dichtheid netwerk* gecontroleerd voor de invloed van leeftijd en geslacht.

Figuur 1: Multipel conceptueel model

METHODEN

DATASET & STEEKPROEF

De dataset waarop dit onderzoek gebaseerd is komt van het LISS panel, een panel speciaal ontworpen voor wetenschappelijk, beleidsgericht en sociaal relevant onderzoek (Centerdata, 2021). De dataset bestaat uit ongeveer 5000 Nederlandse huishoudens uit het bevolkingsregister van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Uit deze huishoudens doen ongeveer 7500 panelleden mee aan het onderzoek (LISS Panel, z.d.-b). De originele populatie waaruit deze steekproef is getrokken bestaat uit Nederlands sprekende mensen die permanent woonachtig zijn in Nederland (Scherpenzeel, 2011).

Het LISS panel is opgezet om longitudinale data te verzamelen over deze huishoudens. Elke maand krijgt een huishouden meerdere online vragenlijsten opgestuurd die ongeveer een halfuur duren om in te vullen. Deze vragenlijsten kunnen verschillende thema's hebben zoals: gezondheid, normen en waarden of werk en scholing (Centerdata, 2021). Voor elk huishouden is er één persoon aangewezen die deze vragenlijsten voor elke persoon die participeert in dit huishouden invult (Scherpenzeel, 2011).

De *non-response* voor de vragenlijsten verschilt per maand en per vragenlijst die zij ontvangen. De maandelijkse participatie fluctueert tussen de 50% en 80% (LISS Panel, z.d.-a). Om zoveel mogelijk panelleden te motiveren om elke vragenlijst in te vullen ontvangen zij voor elke compleet ingevulde vragenlijst een financiële compensatie.

De steekproef waaruit de panelleden gekozen worden om deel te nemen aan het onderzoek van het LISS Panel is gebaseerd op een traditionele *random sample*: op basis van een kans steekproef uit het bevolkingsregister van het CBS worden huishoudens aangewezen om deel te nemen aan dit panel (LISS Panel, z.d.-b). Tevens is het niet mogelijk om jezelf vrijwillig aan te melden voor deelname aan het panel. Voor huishoudens die normaal gezien niet zouden kunnen meewerken hieraan, omdat zij geen computer of internet hebben, worden deze diensten gefaciliteerd (LISS Panel, z.d.-b). Dit tezamen zorgt voor een representatieve steekproef.

Om de dataset bruikbaar te maken voor de statistische analyses van dit onderzoek, zijn van de oorspronkelijke 8074 respondenten alle respondenten met missende waardes (= niet ingevuld) op de in dit

onderzoek gebruikte variabelen verwijderd uit de dataset. Na deze bewerking is een steekproef overgebleven van 3715 respondenten, die op alle variabelen die in dit onderzoek gebruikt worden een bruikbare score hebben.

OPERATIONALISATIES

In het onderzoeksmodel dat voor dit onderzoek gebruikt wordt is *politieke opvattingen* de afhankelijke variabele. Tevens is dit een ordinale variabele die min of meer continu is, met een schaal die loopt van 0 t/m 10, waarbij een hogere score staat voor progressievere politieke opvattingen en een lagere score conservatievere opvattingen aangeeft. Deze variabele is gebaseerd op een item die de respondent vraagt zichzelf op een schaal van 0 t/m 10 op het spectrum van links naar rechts qua politieke voorkeur te plaatsen. Hierbij wordt de aanname gemaakt dat een links georiënteerde politieke voorkeur overeenkomt met progressieve politieke opvattingen, en een rechts georiënteerde politieke voorkeur overeenkomst met conservatieve politieke opvattingen.

Oorspronkelijk gaf een waarde van 0 een linkse - en dus progressieve - politieke voorkeur aan, en een waarde van 10 een rechtse - en dus conservatieve - politieke voorkeur. Om te waarborgen dat een hogere score op deze uitkomst variabele een hogere mate van progressiviteit aangeeft, is deze schaal omgedraaid en betekent een waarde van 0 nu conservatieve politieke opvattingen en een waarde van 10 progressieve politieke opvattingen.

Naast de afhankelijke variabele zijn er zes onafhankelijke variabelen in het model opgenomen, waarvan twee variabelen als controlevariabelen dienen. Voor de variabelen waarbij schaalvariabelen geconstrueerd zijn, zijn de betrouwbaarheidsanalyses per schaal opgenomen in Bijlage 1. De continue variabelen die zijn opgenomen in het model bestaan uit *leeftijd*, *sociale integratie organisaties* en *dichtheidsvariabele netwerk*. De continue variabele *leeftijd* duidt de leeftijd van de respondenten. Voor deze variabele zijn geen bewerkingen uitgevoerd.

De *sociale integratie door organisaties* wordt gemeten op een schaal van 0 tot 60. Een waarde van 0 betekent hier dat de respondent niet sociaal geïntegreerd is in organisaties en een waarde van 60 geeft aan dat de respondent in alle genoemde organisaties maximaal geïntegreerd is. Deze variabele is opgebouwd uit een lijst van 60 items over organisaties en verenigingen waarvoor de respondent kon aangeven of hij daar al dan niet bij betrokken is, en op wat voor manier. Voor elke organisatie werden vijf vragen gesteld om de mate van integratie te meten, namelijk:

1. Geen binding
2. Geld geschonken
3. Deelgenomen aan activiteit
4. Lid
5. Vrijwilligerswerk gedaan

Voor elk van deze vragen kan de respondent ofwel 0 aangeven, wat betekent dat zij dit niet hebben gedaan, ofwel een waarde van 1, wat betekent dat zij dit wel hebben gedaan voor de betreffende vereniging of organisatie. De variabele *binding met de organisatie* was origineel een item dat aangaf wanneer er geen binding was met een organisatie. Daarom is deze schaal omgedraaid, zodat een hogere op *binding* nu ook daadwerkelijk binding met meerdere organisaties aangeeft. Voor elk van deze vijf vragen is een aparte somscore aangemaakt om te bepalen voor hoeveel organisaties de respondent respectievelijk, binding voelt, geld doneert, participeert in activiteiten, geld schenkt of vrijwilligerswerk doet. Er werd naar 12 organisaties gevraagd, waardoor een score van 0 op lid zijn inhoudt dat de respondent van geen enkele organisatie lid is en een score van 12 aanduidt dat hij lid is van 12 organisaties. Hierbij is het belangrijk om in acht te nemen dat door bovenstaande operationalisaties geen onderscheid meer gemaakt kan worden tussen iemand die sterk geïntegreerd is in slechts enkele organisaties en iemand die zwak geïntegreerd is in veel verschillende organisaties.

De *dichtheidsvariabele van het netwerk* geeft aan hoe open of gesloten een netwerk is. Hiervoor is een variabele geconstrueerd die de dichtheid van het netwerk van het individu aangeeft. Deze variabele kan een waarde tussen of gelijk aan 0 en 1 aannemen, waarbij een score van 0 indiceert dat er sprake is van een open netwerk en een waarde van 1 een gesloten (dicht) netwerk aangeeft. Hiervoor is eerst een somscore aangemaakt om te bepalen hoeveel *alters* (lees: vrienden) de respondent heeft (ALT). Hierbij konden maximaal vijf namen opgegeven worden. De respondenten die geen enkele naam hebben opgegeven zijn omgezet tot system missings en dus niet meegenomen in het construeren van de uiteindelijke variabele. Vervolgens is er een variabele aangemaakt die het aantal paren van alters per respondent berekent (PAIR), door de volgende formule te gebruiken: $PAIR = ALT * (ALT - 1) / 2$.

Daarna is er voor elk paar van alters een hechtheidsvariabele berekend. De respondent kon voor elk paar van alters aangeven of deze al dan niet hecht zijn. Elk mogelijk paar heeft een nieuwe variabelenaam gekregen van PAIR1 t/m maximaal PAIR10, waarbij ze ofwel de waarde 1 kregen wanneer zij hecht zijn, ofwel

zijn omgezet tot system missing waarden voor alle overige waarden. Vervolgens is de somscore van de hechtheidsvariabelen berekend door voor elke respondent alle paren van alters op te tellen die als hecht zijn gewaardeerd. Deze variabele geeft het aantal hechte paren alters van de respondent weer (HP). Ten slotte is de variabele aangemaakt die uiteindelijk is opgenomen in het onderzoeksmodel, namelijk de variabele die de hechtheid van het netwerk aangeeft (DICHT). Deze is berekend door het aantal hechte paren te delen door het totale aantal paren.

De categorische variabelen die in het onderzoeksmodel zijn opgenomen bestaan uit *geslacht* en *opleidingsniveau*. Geslacht was oorspronkelijk een variabele met de waarden 1=man, 2=vrouw. Deze is voor het gemak gehercodeerd naar 0=man en 1=vrouw.

Tot slot bestond de variabele *opleidingsniveau* origineel uit een lijst met 27 mogelijk antwoordcategorieën die verschillende opleidingen representeren. De vraag die hierbij gesteld is, is wat de hoogste opleiding is waarvoor de respondent een diploma heeft ontvangen. Ten eerste zijn deze antwoordmogelijkheden verdeeld over de drie mogelijke opleidingsniveaus: lager, middelbaar en hoger. Om opleidingsniveau in het regressiemodel op te kunnen nemen is ervoor gekozen om deze drie opleidingsniveaus om te zetten in twee dummyvariabelen D1_OPL en D2_OPL, met een bijbehorende referentiegroep. De eerste dummy betreft opleidingen van middelbaar niveau, de tweede dummy betreft hogere opleidingen en de referentiegroep beslaat lagere opleidingen.

ANALYSEOPZET

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is: ‘In hoeverre is opleidingsniveau van invloed op politieke opvattingen en wordt het verband tussen opleidingsniveau en politieke opvattingen (gedeeltelijk) verklaard door de structuur van het egonetwerk en de mate van sociale integratie van het individu, waarbij gecontroleerd wordt voor de invloed van leeftijd en geslacht?’

Voor dit onderzoek worden twee hiërarchische regressieanalyses uitgevoerd. Met de eerste regressieanalyse worden model 1, 3a en 4 geschat, en in de tweede regressieanalyse worden model 1, 3b en 4 geschat. Hierbij worden op een stapsgewijze manier zowel het hoofdeffect als de verklaringsfactoren stapsgewijs aan het model toegevoegd als onafhankelijke en mediërende variabelen. Tevens voeren we een

regressieanalyse uit voor zowel model 2a als model 2b, waarbij de mediërende variabelen de afhankelijke variabele vormen. Binnen alle modellen wordt gecontroleerd voor de invloed van leeftijd en geslacht.

In model 1 wordt het hoofdeffect van *opleidingsniveau* op de afhankelijke variabele *politieke opvattingen* geschat. Met dit model wordt hypothese 1 getoetst: naarmate een individu hoger opgeleid is, zal hij progressievere politieke opvattingen aanhangen.

Model 2a geeft het effect van *opleidingsniveau* op *sociale integratie organisaties* weer. Hierbij is opleidingsniveau de onafhankelijke variabele en sociale integratie organisaties de afhankelijke variabele. Hiermee wordt gekeken in hoeverre de hoogte van het opleidingsniveau effect heeft op de mate waarin de respondent sociaal geïntegreerd is door organisaties.

In model 2b wordt het effect van *opleidingsniveau* op *dichtheid netwerk* geschat. Hierbij is opleidingsniveau tevens de onafhankelijke variabele en de dichtheid van het netwerk de afhankelijke variabele. Hiermee wordt gekeken of de hoogte van opleidingsniveau van invloed is op de open/ dichtheid van het netwerk van de respondent

In model 3a wordt de verklaringsfactor *sociale integratie organisaties* aan model 1 toegevoegd. Met dit model wordt hypothese 3 getoetst. Hypothese 3 (H3): het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger opleidingsniveau een hogere mate van sociale integratie in organisaties hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau. . Met dit model kijken we dus of er sprake is van een mediërend effect van de mate van sociale integratie in organisaties van een individu op het verband tussen zijn opleidingsniveau en politieke opvattingen , door naar de verandering in de hellingen van opleidingsniveau te kijken tussen model 1 en 3a.

In model 3b wordt de verklaringsfactor *dichtheid netwerk* aan model 1 toegevoegd. Met dit model wordt hypothese 2 getoetst. Hypothese 2 (H2): het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger opleidingsniveau een opener egonetwerk hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau. Met dit model kijken we of er sprake is van een mediërend effect van de structuur van het

egonetwerk op het verband tussen opleidingsniveau en de politieke opvattingen van een individu, door naar de verandering in de hellingen van opleidingsniveau te kijken tussen model 1 en 3b.

Ten slotte model 4: in dit model worden beide verklaringsfactoren meegenomen in de analyse. Hierbij is *politieke opvattingen* de afhankelijke variabele en bestaan de onafhankelijke variabelen uit *opleidingsniveau*, *sociale integratie organisaties* en *dichtheid netwerk*. Tevens kijken we met dit model wat er gebeurt met de mediërende variabelen wanneer zij beide aan een model worden toegevoegd, ten opzichte van wanneer slechts één van deze variabelen in het model wordt opgenomen, zoals het geval is in model 3a en 3b.

RESULTATEN

BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN

Tabel 1: Descriptieve statistieken van de in de analyse opgenomen categorische variabelen aan de hand van de frequenties en percentages van zowel voor het uitfilteren van missende waarden (N=8074) als daarna (N=3715).

Variabele	Proportie		Aantal	
	Voor	Na	Voor	Na
<i>Uitfilteren missende waarden</i>				
Opleidingsniveau:				
Lager	30,2%	29,7%	2324	1103
Middelbaar	27,0%	33,8%	2180	1257
Hoger	25,5%	36,5%	2055	1355
Missing	17,4%	0%	1403	0
Geslacht:				
Man	40,4%	44,4%	3258	1649
Vrouw	47,4%	55,6%	3824	2066
Missing	12,3%	0%	990	0

De categorische variabelen in de dataset zijn opleidingsniveau en geslacht. Deze zijn weergegeven in tabel 1.

Voor het uitfilteren van de missende waarden bestond de dataset uit 8074 respondenten, waarvan 40,4% man was en 47,4% vrouw. Het grootste percentage van deze respondenten had als hoogst afgeronde opleiding een opleiding op lager niveau gedaan, namelijk 30,2%. Na het uitfilteren van de missende waarden bestond de dataset uit 3715 respondenten waarvan 44,4% uit mannen bestaat en 55,6% uit vrouwen. Van deze respondenten hadden de meeste een opleiding op het hoogste niveau afgerond, namelijk 36,5%. Desalniettemin liggen de percentages van opleidingsniveau allemaal ongeveer rond 30%. Dit is prettig voor het onderzoek, omdat er hierdoor sprake is van representativiteit van elk opleidingsniveau in de dataset, waardoor er goed gekeken kan worden of er verschillen zitten tussen de verschillende opleidingsniveaus en de politieke opvattingen die zij aanhangen.

Tabel 2: Descriptieve statistieken van de continue variabelen aan de hand van het gemiddelde, standaarddeviatie, minimum en maximum, van zowel voor het uitfilteren van alle missende waarden (N=8074) als daarna (N=3715).

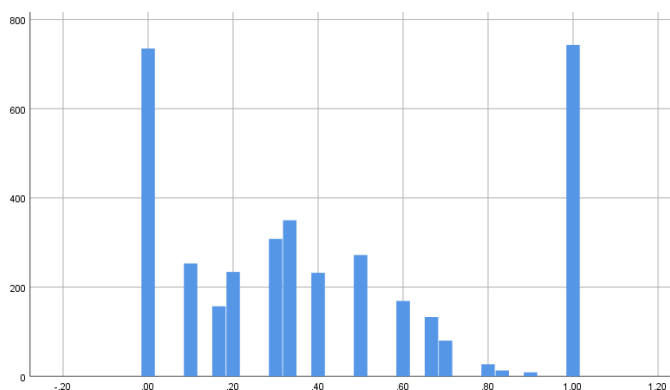
Variabele	Gemiddelde		Standaarddeviatie		Minimum		Maximum	
	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na
<i>Uitfilteren missende waarden</i>								
Leeftijd	45.39	44.95	15.90	15.50	15	16	108	94
Sociale integratie organisaties	6.67	7.35	6.67	5.16	0	0	34	34
Dichtheidsvariabele netwerk	0.37	0.42	0.36	0.35	0	0	1	1
Mate van progressiviteit	4,79	4,87	2,12	2,13	0	0	10	10

De continue variabelen die zijn opgenomen in de dataset bestaan uit leeftijd, sociale integratie in organisaties, dichtheid van het netwerk en de mate van progressiviteit. De beschrijvende statistieken van deze variabelen zijn weergegeven in tabel 2.

De continue variabele leeftijd duidt de leeftijd van de respondenten. Zoals in tabel 2 te zien is varieerde de leeftijd van 15 t/m 108 jaar oud voordat alle missende waarden uit de dataset werden verwijderd. Nu enkel de volledige cases zijn opgenomen in de dataset is dit teruggebracht tot variantie in leeftijd van 16 t/m 94 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 45 jaar oud.

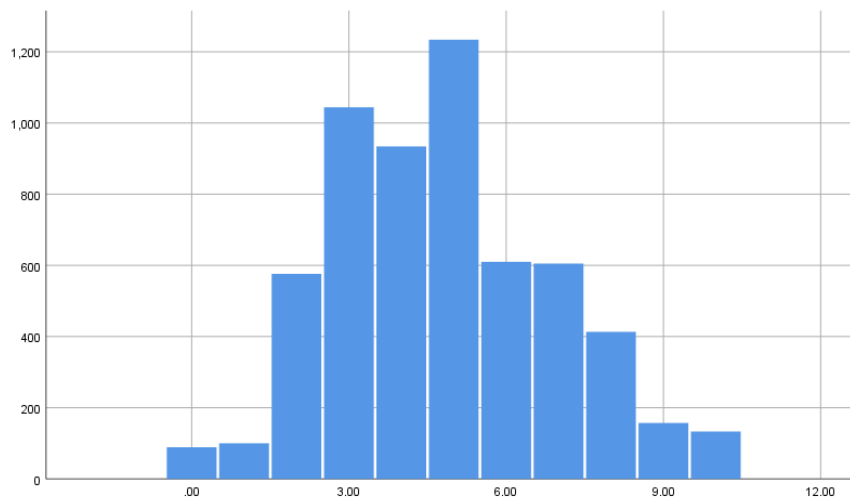
De gemiddelde score op sociale integratie door organisaties is 7,13 ($SD = 5,12$). Op een schaal van 0 t/m 60 lijkt dit laag, maar er rekening mee houdend dat het onwaarschijnlijk is dat een respondent voor 12 organisaties op alle mogelijke manieren actief is, is dit een redelijk hoge gemiddelde score. Daarbij is de hoogst gemeten score 34, wat zo op het eerste gezicht een uitbijter lijkt te zijn, gezien de grote afwijking van de gemiddelde score.

De gemiddelde score op de dichtheid van het netwerk is 0,42 ($SD = 0,36$). De schaal loopt van 0 t/m 1, waardoor deze gemiddelde score net onder het midden van de schaal ligt. De waarde 0 indiceert een open netwerkstructuur, en de waarde 1 duidt op een gesloten netwerkstructuur. Tevens is de standaarddeviatie bijna even groot als het gemiddelde, wat doet vermoeden dat er sprake is van een grote spreiding in de dichtheid van de netwerken van verschillende respondenten. Dit is ook te zien in de histogram van deze variabele die in figuur 2 wordt getoond: er zijn veel respondenten die ofwel een volledig open netwerk hebben (score van 0), ofwel een volledig gesloten netwerk (score van 1). Desalniettemin komen beide ongeveer even vaak voor, waardoor zij niet doorslaggevend zijn in het bepalen van het gemiddelde. Gemiddeld genomen hebben de respondenten dus een enigszins open netwerk.

Figuur 2: Histogram dichtheidsvariabele netwerk (N=3715)

Ten slotte de mate van progressiviteit: de gemiddelde score op deze variabele is na het uitfilteren van de missende waarden 4,87 ($SD=2,13$). De schaal van deze variabele loopt van 0 t/m 10, waarbij een score van 0 een rechtse politieke voorkeur en daarmee een lage mate van progressiviteit aangeeft, en 10 staat voor een linkse politieke voorkeur, waarvan verondersteld wordt dat dit een hoge mate van progressiviteit aanduidt. Gemiddeld genomen scoren de respondenten ongeveer op het midden van de schaal van progressiviteit en daarmee is de gemiddelde politieke opvatting van de respondenten centrum georiënteerd. Wel blijkt uit de histogram getoond in figuur 3 dat hoewel het gemiddelde ongeveer op het midden van de schaal ligt, dat er absoluut gezien meer respondenten aangeven een politieke voorkeur te hebben die naar rechts – en dus conservatief - neigt.

Figuur 3: Histogram mate van progressiviteit (N=3715)

Tabel 3: Tabel met samenhangende maten van alle variabelen in het onderzoeksmodel

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Progressiviteit	-	**0,095 ^c	**0,054	**0,053	**0,069	0,017
2. Opleidingsniveau		-	**0,192 ^c	**0,141 ^c	**0,071 ^b	**0,197 ^c
3. Sociale integratie			-	**0,039	-0,015	**0,146
4. Dichtheid netwerk				-	-0,019	**0,120
5. Geslacht					-	**0,056
6. Leeftijd						-

** Tweezijdige $P < .01$; ^a Pearson correlatie; ^b Cramer's V ; ^c correlatie op basis van ANOVA

In tabel 3 zijn de samenhangende maten van alle variabelen in het onderzoeksmodel gerapporteerd. Hieruit blijkt dat de variabele die het sterkste correleert met de afhankelijke variabele progressiviteit opleidingsniveau is (0,095). Dit duidt erop dat een hogere score op opleidingsniveau (1=lager, 2=middelbaar, 3=hoger) samengaat met een hogere mate van progressiviteit.

Opvallend is dat alle correlaties onder 0,2 liggen en daarmee alle correlaties als zwak aangemerkt kunnen worden. Voor de onafhankelijke variabelen duidt dit erop dat er sprake is van weinig samenhang onderling tussen de onafhankelijke variabelen, en dat zij elk dus een daadwerkelijk verschillend stuk in de variantie van de mate van progressiviteit zouden kunnen verklaren. Het verschijnsel dat onafhankelijke variabelen sterk onderling samenhangen wordt ook wel multicollineariteit genoemd. In de modevaluatie (bijlage 3) wordt onderzocht of er daadwerkelijk geen sprake is van multicollineariteit.

MODELSCHATtingEN

Om de hypothesen die centraal staan in dit onderzoek te kunnen toetsen zijn een aantal aanvullende theoretische assumpties opgesteld. Zo wordt er gekeken naar de relatie tussen de verklarende variabele opleidingsniveau en de mediërende variabelen voor de mate van sociale integratie in organisaties en de dichtheid van het netwerk van het individu.

Tabel 4: Parameters uit de enkelvoudige regressieanalyse met als afhankelijke variabele de mate van sociale integratie in organisaties (model 2a), N=3715

	Model 2a		VIF
	b(SE)	p	
Constante	2,13 (0,33)	<.001	
Geslacht	-0,15 (0,16)	.376	1,01
Leeftijd	0,08 (0,01)	<.001	1,05
D1 Middelbaar	1,60 (0,21)	<.001	1,47
D2 Hoger	2,88 (0,20)	<.001	1,46
R2 adj	.094		
R2 change	.095		
F Change	96.851	<.001	

Model 2a kijkt naar de theoretische assumptie: 'hoger opgeleiden hebben een hogere mate van sociale integratie in organisaties, dan lager opgeleiden'. Hiervoor wordt een regressieanalyse gebruikt om het verschil in de mate van sociale integratie in organisaties tussen de verschillende opleidingsniveaus te toetsen. De schaal voor de

mate van sociale integratie in organisaties loopt van 0 tot 62, waarbij een hogere waarde staat voor meer sociale integratie in organisaties dan een lagere waarde. Tabel 4 geeft de hellingen van de dummyvariabelen: 1,60 ($P < .001$) voor middelbaar opgeleiden en 2,88 ($P < .001$) voor hoger opgeleiden. Afgeleid van deze hellingen blijkt dat lager opgeleiden gemiddeld 2,13 scoren op sociale integratie, middelbaar opgeleiden gemiddeld 3,73 en hoger opgeleiden gemiddeld 5,01. Hieruit blijkt dat middelbaar- en hoger opgeleiden significant een hogere mate van sociale integratie in organisaties hebben dan lager opgeleiden. De verschillen lijken weliswaar minimaal op een schaal van 0 tot 62. Uit de eerdere beschrijvende statistieken in tabel 2 blijkt echter dat de gemiddelde score op sociale integratie in organisaties 7,35 is, met een minimum van 0 en een maximum van 34. Met het oog hierop is een verschil in score tussen lager en hoger opgeleiden van ongeveer 3 punten op een schaal van 0 tot 34 een redelijk groot effect. Er is dus statistische onderbouwing gevonden voor de theoretische assumptie dat hoger opgeleiden gemiddeld een hogere mate van sociale integratie in organisaties hebben dan lager opgeleiden.

Tabel 5: Parameters uit de enkelvoudige regressieanalyse met als afhankelijke variabele de dichtheid van het netwerk van een individu (model 2b), $N=3715$

	Model 2b		VIF
	b(SE)	p	
Constante	0,44 (0,02)	<.001	
Geslacht	-0,03 (0,01)	.004	1,02
Leeftijd	0,00 (0,00)	.001	1,05
D1 Middelbaar	-0,06 (0,02)	<.001	1,41
D2 Hoger	-0,12 (0,01)	<.001	1,40
R2 adj	.025		
R2 change	.025		
F Change	24.004	<.001	

Model 2b richt zich op de assumptie: ‘de structuur van het netwerk van hoger opgeleiden is opener dan die van lager opgeleiden’. Door middel van een regressieanalyse kan het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus en de dichtheid van hun netwerk bepaald worden. De schaal voor de dichtheid van het netwerk loopt van 0 tot 1, waarbij 0 een open netwerkstructuur indiceert en 1 een gesloten netwerk. Zoals in tabel 5 te zien is, zijn de hellingen van de dummyvariabelen voor het opleidingsniveau -0,06 ($P < .001$) voor middelbaar opgeleiden en -0,12 ($P < .001$) voor hoger opgeleiden. Afgeleid van deze hellingen blijkt dat lager opgeleiden gemiddeld 0,44 scoren op de dichtheid van het netwerk, middelbaar opgeleiden hebben gemiddeld een score van 0,38 en hoger opgeleiden gemiddeld een score van 0,32. Middelbaar- en hoger opgeleiden hebben

dus een significant opener netwerk, dan lager opgeleiden. Hoewel dit effect wellicht klein lijkt, is er vanwege de schaal van de dichtheid van het netwerk wel sprake van een redelijk effect. De schaal loopt slechts van 0 tot 1, waarbij een verschil van 0,12 tussen lager en hoger opgeleiden op een redelijk groot effect duidt van opleidingsniveau op de dichtheid van het netwerk. Er is dus statistische onderbouwing voor de eerder opgestelde theoretische assumptie.

In tabel 6 zijn de hiërarchische regressieanalyses weergegeven, aan de hand waarvan de resultaten van de gedane analyses besproken worden. Tevens wordt op basis hiervan gekeken of er voldoende ondersteuning gevonden is voor de eerder opgestelde hypothesen. Bovendien bevat deze tabel ook een maat voor de modelfit, om te bepalen of de opgenomen modellen goed bij de data passen, namelijk de R^2 waarden met bijbehorende F -toetsen. Ten slotte is ook de steekproefgrootte opgenomen in tabel 6, middels N . De analyses zijn uitgevoerd over een steekproefgrootte van 3715 respondenten, in plaats van over de grootte van de oorspronkelijke dataset ($N=8074$). Alle respondenten die missende waarden hadden op een of meer van de opgenomen variabelen in het model zijn uit de dataset gefilterd, zodat er enkel *complete cases* gebruikt worden in de analyses.

Tabel 6: Parameters uit de hiërarchische regressieanalyses met als afhankelijke variabele de mate van progressiviteit, $N=3715$

	Model 1		Model 3A		Model 3B		Model 4		VIF
	b(SE)	p	b(SE)	p	b(SE)	p	b(SE)	p	
Constante	4,20 (0,14)	<.001	4,17 (0,14)	<.001	4,36 (0,15)	<.001	4,32 (0,15)	<.001	
Geslacht	0,31 (0,07)	<.001	0,31 (0,07)	<.001	0,29 (0,07)	<.001	0,30 (0,07)	<.001	1,02
Leeftijd	0,01 (0,00)	.003	0,06 (0,00)	.020	0,01 (0,00)	0.002	0,01 (0,00)	.012	1,12
D1 Middelbaar	0,04 (0,09)	.653	0,02 (0,09)	.859	0,02 (0,09)	.814	0,00 (0,09)	.983	1,50
D2 Hoger	0,49 (0,09)	<.001	0,45 (0,09)	<.001	0,45 (0,09)	<.001	0,41 (0,09)	<.001	1,57
Sociale integratie organisaties			0,02 (0,01)	.033			0,01 (0,01)	.041	1,11
Dichtheid netwerk					-0,34 (0,10)	.001	-0,34 (0,10)	.001	1,03
R2 adj	.015		.016		.018		.019		
R2 change	.016		.001		.003		.001		
F Change	15.152	.001	4.544	.033	11.927	.001	11.565 ^a ; 4.185 ^b	.001 .041	

^aF-change model 4 ten opzichte van model 3a; ^bF-change model 4 ten opzichte van model 3b

Om de fit van het geschatte model met de data te bepalen, wordt gekeken naar de R^2 change en de *adjusted R²*. De waarden hiervoor staan onderin in tabel 6. Tevens worden F -toetsen gebruikt om te toetsen of het desbetreffende model al dan niet significant, en dus doeltreffend is. Voor de analyses wordt een significantieniveau van 0,05 gebruikt.

Met model 1 kan gekeken worden naar het effect van de verschillende opleidingsniveaus op de mate van progressiviteit, waarbij gecontroleerd wordt voor het effect van geslacht en leeftijd. Tevens toetst dit model hypothese 1. Opleidingsniveau is gecategoriseerd in twee dummyvariabelen en een referentiegroep. De eerste dummy betreft middelbaar opgeleiden en heeft een helling van 0,04 ($P=.653$). De tweede dummy betreft hoger opgeleiden en heeft een positieve helling van 0,49 ($P<.001$). De referentiegroep bestaat uit lager opgeleiden. De hellingen van de dummyvariabelen geven het verschil tussen het groepsgemiddelde van het betreffende opleidingsniveau en de referentiegroep, waarbij gecontroleerd is voor de overige variabelen geslacht en leeftijd. Dit zou betekenen dat het afronden van een hogere opleiding tot een significant hogere mate van progressiviteit leidt, dan wanneer men enkel een opleiding van een lager niveau heeft afgerond. Het afronden van een opleiding op middelbaar niveau heeft daarentegen geen significant effect op de mate van progressiviteit: er is geen significant verschil gevonden tussen de gemiddelde mate van progressiviteit van lager- en middelbaar opgeleiden.

Tevens blijkt uit de hellingen dat het voltooien van een opleiding van het hoogste opleidingsniveau leidt tot het hebben van de hoogste mate van progressiviteit van de drie opgenomen opleidingsniveaus in het model, met een gemiddelde score van 4,69. Tezamen verklaren deze variabelen 1,5% van de variantie in de afhankelijke variabele mate van progressiviteit. Bovendien is er hierbij sprake van een significant effect ($F=15,152$, $P<.001$): model 1 verklaart dus significant meer variantie in de mate van progressiviteit, ten opzichte van een leeg model waarin alleen het gemiddelde van de mate van progressiviteit wordt gebruikt om dit te voorspellen.

In model 3a zijn de controlevariabelen en zowel opleidingsniveau als de mate van sociale integratie in organisaties toegevoegd aan het model. Met dit model wordt gekeken hoe goed de mate van progressiviteit van een individu voorspeld kan worden afhankelijk van hun opleidingsniveau en de mate van sociale integratie die zij in organisaties hebben. Tevens wordt hypothese 3 met dit model getoetst. De helling van middelbaar opgeleid is 0,02 en niet significant ($P=.859$) en de helling van hoger opgeleid zijn is 0,45 en tevens significant ($P<.001$). Hieruit blijkt dat ten opzichte van model 1 zowel de helling van middelbaar- als hoger opgeleiden gedaald is. Er is echter alleen een significant effect gevonden voor hoger opgeleiden, waaruit blijkt dat er geen significant verschil bestaat tussen de groepsgemiddelden van lager- en middelbaar opgeleiden. De helling van hoger opgeleiden neemt licht af (van 0,49 naar 0,45). Tevens is het effect van de mate van sociale integratie in organisaties klein op de mate van progressiviteit met een helling van 0,02 ($P=.033$), waarbij er sprake is van een

significant effect. De schaal van de mate van progressiviteit van een individu loopt van 0 tot 10, waarbij het effect van 0,02 een klein effect betreft. De mate van sociale integratie in organisaties heeft dus een kleine invloed op de mate van progressiviteit van het individu en daarom is er ondersteuning gevonden voor hypothese 3. Oftewel: wanneer rekening gehouden wordt met de mate van sociale integratie in organisaties van een individu, verandert de invloed van het opleidingsniveau op de mate van progressiviteit. De mate van sociale integratie in organisaties verklaart voor een deel het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus en de mate waarin mensen uit deze categorieën progressief zijn. Tezamen zijn de variabelen in model 3a in staat om 1,6% van de verklaarde variantie in de mate van progressiviteit te voorspellen. Ook hier is sprake van een significant effect ($F=4,544$, $P=.033$). Model 3a verklaart dus significant meer variantie in de mate van progressiviteit dan model 1.

In model 3b zijn de controlevariabelen en zowel opleidingsniveau als de dichtheid van het netwerk van het individu toegevoegd aan het model. Met dit model wordt gekeken hoe goed de mate van progressiviteit van een individu voorspeld kan worden afhankelijk van zijn opleidingsniveau en de dichtheid van zijn netwerk. Tevens wordt met dit model hypothese 2 getoetst. De helling van middelbaar opgeleid is 0,02 en niet significant ($P=.814$) en de helling van hoger opgeleid zijn is 0,45 en tevens significant ($P<.001$). Hieruit blijkt dat ten opzichte van model 1 zowel de helling van middelbaar- als hoger opgeleiden gedaald is. Er is echter slechts een significant effect gevonden voor hoger opgeleiden, waaruit blijkt dat er geen significant verschil bestaat tussen de groepsgemiddelden van lager- en middelbaar opgeleiden.. De helling van hoger opgeleiden neemt licht af (van 0,49 naar 0,45). Het effect van de dichtheid van het netwerk op de mate van progressiviteit is redelijk klein, met een helling van -0,34 ($P=.001$). De schaal van de mate van progressiviteit van een individu loopt van 0 tot 10. De dichtheid van het netwerk is dus van invloed op de mate van progressiviteit van het individu en daarmee is er slechts ondersteuning gevonden voor hypothese 2. Oftewel: wanneer rekening gehouden wordt met de dichtheid van het netwerk van een individu, verandert de invloed van het opleidingsniveau op de mate van progressiviteit. De dichtheid van het netwerk verklaart dus voor een klein deel het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus en de mate waarin mensen uit deze categorieën progressief zijn. Tezamen zijn de variabelen in model 3b in staat om 1,8% van de verklaarde variantie in de mate van progressiviteit te voorspellen. Dit is meer verklaarde variantie dan zowel model 1 als 3a. Tevens is er sprake van een significant effect ($F=11,927$, $P=.001$). Het toevoegen van de dichtheid van het netwerk van een individu aan het model helpt dus in het beter voorspellen van de mate van progressiviteit van een individu.

Tot slot model 4. In dit model zijn de controlevariabelen, en alle verklarende variabelen in het model opgenomen: opleidingsniveau, mate van sociale integratie in organisaties en de dichtheid van het netwerk van het individu. De hellingen van de dummy's in dit model zijn 0,00 ($P=.983$) voor middelbaar opgeleiden en 0,41 ($P<.001$) voor hoger opgeleiden. Wanneer er dus rekening gehouden wordt met zowel de sociale integratie in organisaties als de dichtheid van het netwerk van het individu, is er sprake van een significant verschil in mate van progressiviteit tussen hoger- en lager opgeleiden, waarbij gecontroleerd is voor leeftijd en geslacht. Daarnaast blijkt er geen significant verschil te bestaan tussen de gemiddelde mate van progressiviteit van lager- en middelbaar opgeleiden. Tevens is de helling van hoger opgeleiden verder gedaald in model 4, dan in model 3a en 3b, ten opzichte van model 1 (van 0,49 naar 0,41). Het toevoegen van zowel de sociale integratie in organisaties als de dichtheid van het netwerk van het individu aan het model indiceert daarom een lichte mediatie. Voor zowel de dichtheid van het netwerk van een individu, als de mate van sociale integratie in organisaties is afzonderlijk een significant effect gevonden op de mate van progressiviteit, en dus is er ondersteuning gevonden voor een mediërend effect van beide variabelen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat zowel voor hypothese 2 als 3 onderbouwing gevonden is.

Tezamen verklaren de onafhankelijke variabelen in model 4 1,9% van de variantie in de mate van progressiviteit, waarbij er in de eerste regressieanalyse waarin model 3a geschat is, sprake is van een niet significant verbetering van het model ($F=0,768$, $P=.381$). In de tweede regressieanalyse, waarbij model 3b geschat is, blijkt er wel sprake van een significant verbetering van het model te zijn ($F=147,231$, $P<.001$). Hieruit blijkt dat zowel de dichtheid van het netwerk, als de mate van sociale integratie in organisaties zorgt voor significant meer verklaarde variantie in de mate van progressiviteit. De mate van sociale integratie in organisaties is daarom een significant betere voorspeller van de mate van progressiviteit, dan de dichtheid van het netwerk van het individu. Bovendien is er sprake van een mediërend effect wanneer zowel de mate van sociale integratie in organisaties als de dichtheid van het netwerk aan het model worden toegevoegd.

MODELEVALUATIE

Ten slotte moet er voor de betrouwbaarheid van de conclusies uit de regressieanalyse gekeken worden naar een aantal statistische assumpties die voor lineaire regressie zijn opgesteld. Voor betrouwbare conclusies moet er

zijn voldaan aan de volgende assumpties: onafhankelijke waarnemingen, lineairiteit, homoscedasticiteit en normaliteit.

Aan de eerste assumptie van onafhankelijke waarnemingen wordt voldaan. Uit de gegevens van het LISS panel blijkt dat per huishouden één individu voor iedereen de vragenlijsten heeft ingevuld. De scores van een respondent worden niet beïnvloed door hoe andere respondenten de vragenlijsten hebben ingevuld. De waarnemingen per huishouden zijn daarom onafhankelijk. Er wordt dus voldaan aan de assumptie van onafhankelijke waarnemingen.

Ten tweede de assumpties van lineairiteit en homoscedasticiteit. Voor deze assumpties is gekeken naar de *residual plot* van de regressieanalyse (figuur 1, bijlage 3). Hieruit blijkt dat er niet voldaan wordt aan de assumptie van lineairiteit, maar wel aan die van homoscedasticiteit wordt voldaan. De puntenwolk is geen willekeurige puntenwolk, maar volgt een patroon veroorzaakt door de schaal van de afhankelijke variabele. Dit patroon bestaat uit 11 licht aflopende horizontale lijnen, in overeenstemming met de 11 mogelijke antwoordmogelijkheden op de schaal van de mate van progressiviteit. Dit patroon is in strijd met de assumptie van lineairiteit. Wel is er sprake van een standaarddeviatie van de residuen die constant is voor elke waarde van x , en dus wordt er voldaan aan de assumptie van homoscedasticiteit.

Als laatste wordt voor de assumptie van normaliteit gekeken naar de PP plot en een histogram van de residuen (figuur 2 en 3, bijlage 3). De residuen dienen de normale verdeling te volgen om aan deze assumptie te kunnen voldoen. Uit beide figuren blijkt dat er grotendeels aan deze assumptie wordt voldaan. Omdat er slechts aan een van de vier assumpties niet voldaan is, gaan we er vanuit dat we redelijk betrouwbare conclusies kunnen trekken uit de regressieanalyse.

Daarnaast blijkt dat er geen sprake is van multicollineariteit, ook wel bekend als samenhang tussen de onafhankelijke variabelen. Om dit te bepalen is gekeken naar de VIF scores die bij de regressieanalyse van model 4 in tabel 6 horen. Hieruit blijkt dat geen enkele VIF score de grenswaarde van 4 overstijgt, en dus dat er geen sprake is van een te sterke onderlinge samenhang tussen de onafhankelijke variabelen. Tenslotte kunnen een aantal respondenten in de dataset aangemerkt worden als mogelijke uitbijters, op grond van verschillende maten die hiervoor gebruikt zijn (tabel 1, bijlage 3). Wanneer deze respondenten echter uit de dataset verwijderd worden, blijkt dat zij geen invloed hebben op de analyse en dus in de dataset opgenomen kunnen blijven.

CONCLUSIE & DISCUSSIE

CONCLUSIE

In dit onderzoek stond de volgende onderzoeksvraag centraal: ‘In hoeverre is opleidingsniveau van invloed op politieke opvattingen en wordt het verband tussen opleidingsniveau en politieke opvattingen (gedeeltelijk) verklaard door de structuur van het egonetwerk en de mate van sociale integratie van het individu, waarbij gecontroleerd wordt voor de invloed van leeftijd en geslacht?’.

Afgeleid van deze onderzoeksvraag en relevante theorieën zijn een aantal hypotheses opgesteld, die vervolgens zijn getoetst aan de hand van verschillende modellen. Hierbij is tevens gecontroleerd voor de invloed van de overige variabelen in het model. De aanleiding van dit onderzoek was het fenomeen dat steeds meer Nederlanders afstuderen met een hogere opleiding, waardoor het aantal hoger opgeleiden in Nederland toeneemt. Hoe dit vervolgens mogelijk van invloed kan zijn op de politieke opvattingen van Nederlanders is onderzocht in dit onderzoek.

De eerste hypothese (H1) besloeg het hoofdverband waar dit onderzoek zich op richt: naarmate een individu hoger opgeleid is, zal hij progressievere politieke opvattingen aanhangen. Aanvankelijk werd verwacht dat een hoger opleidingsniveau samengaat met progressievere politieke opvattingen. Uit de resultaten blijkt dat er ondersteuning bestaat voor deze verwachting: het afronden van een hogere opleiding leidt tot een significant hogere mate van progressiviteit, dan het afronden van een lage opleiding.

Vervolgens zijn er twee aanvullende hypotheses opgesteld, met als doel de mechanismen die ten grondslag liggen aan het hoofdverband bloot te leggen, namelijk de mediërende invloed van de mate van sociale integratie in organisaties van een individu, en de dichtheid van zijn netwerk. De bijbehorende hypotheses voor deze mechanismen, hypothese 2 en 3 zijn als volgt:

H2: het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger opleidingsniveau een opener egonetwerk hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau.

H3: het positieve effect van het hebben van een hoger opleidingsniveau op het aanhangen van progressievere politieke opvattingen wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen met een hoger

opleidingsniveau een hogere mate van sociale integratie in organisaties hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau.

De resultaten van dit onderzoek wijzen uit dat er onderbouwing is gevonden voor verschillende factoren die van invloed zijn het verband tussen opleidingsniveau en de mate van progressiviteit van individuen. Ten eerste is uit model 2b (tabel 5) gebleken dat individuen met een hoger opleidingsniveau een opener egonetwerk hebben dan mensen met een lager opleidingsniveau. Tevens leidt het hebben van een opener egonetwerk tot het aanhangen van progressievere politieke opvattingen, zoals in het theoretisch kader al verwacht werd. Tot slot is er een significant mediërend effect gevonden voor de dichtheid van het netwerk van het individu: het verband tussen het hebben van een hoger opleidingsniveau en het daardoor aanhangen van progressievere politieke opvattingen, wordt voor een deel verklaard omdat dit verband loopt via de structuur van het egonetwerk. Oftewel, de structuur van het egonetwerk verklaart voor een deel het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus en de mate waarin de mensen per niveau progressief zijn. Hiermee is er zowel theoretische als statistische ondersteuning gevonden voor hypothese 2.

Uit model 2a (tabel 4) is gebleken dat individuen die een hogere opleiding hebben afgerond significant meer sociaal geïntegreerd zijn in organisaties. Daarnaast leidt een hogere mate van sociale integratie in organisaties tot het aanhangen van progressievere politieke opvattingen, zoals verwacht werd op basis van de theoretische onderbouwing. Tenslotte is er sprake van een significant mediërend effect van de mate van sociale integratie: het verband tussen het hebben afgerond van een hogere opleiding en het aanhangen van progressievere politieke opvattingen kan voor een deel verklaard worden door de mate van sociale integratie in organisaties van het individu. Het lid zijn van een organisatie, of het actief deelnemen in een organisatie of vereniging verklaart dus voor een deel het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus en de mate waarin zij al dan niet progressief zijn. Daarmee is er onderbouwing gevonden voor hypothese 3.

Aan de hand van bovenstaande bevindingen kan geconcludeerd worden dat dit onderzoek uitwijst dat er sprake is van een invloed van het opleidingsniveau van een individu op de politieke opvattingen die hij aanhangt. Tevens is gebleken dat deze invloed voor een deel verklaard wordt door de structuur die het egonetwerk van het individu heeft en de mate waarin hij geïntegreerd is in organisaties. Er is dus voldoende bewijs om te concluderen dat de toename in hoger opgeleiden in Nederland van invloed is op de politieke

opvattingen in Nederland: hoger opgeleiden hebben doorgaan progressievere politieke opvattingen en dus kan de toename in hoger opgeleiden leiden tot een toename in individuen met progressievere politieke opvattingen.

DISCUSSIE

Er zijn een aantal zaken waarmee rekening gehouden dient te worden wanneer men dit onderzoek leest. Er zijn immers een aantal methodologische keuzes gemaakt in de loop van dit onderzoek die van invloed kunnen zijn op de resultaten en waarmee dus rekening gehouden dient te worden bij het trekken van conclusies op basis van dit onderzoek.

Ten eerste de afbakening van het concept van progressiviteit. Voor dit onderzoek is progressiviteit gedefinieerd volgens de definitie uit het woordenboek: progressieve opvattingen betreffen vooruitstrevende en veranderingsgezinde politieke opvattingen. Daar tegenover staan conservatieve opvattingen die gedefinieerd zijn als behoudende politieke opvattingen. Hierbij staat het behouden van de *status quo* centraal. Daarentegen ligt deze scheiding in de huidige maatschappij niet zo zwart wit als dat is aangenomen voor dit onderzoek. Zo kan een politieke partij progressief zijn op het gebied van sociale onderwerpen, terwijl ze juist conservatieve ideeën hebben over economische zaken.

Daarnaast is het belangrijk om rekening te houden met de manier waarop progressiviteit gemeten en gedefinieerd is in de gebruikte dataset. Omdat er voor dit onderzoek gebruik gemaakt is van beschikbare data van het LISS panel is er sprake van beperkte mogelijkheden om het begrip progressiviteit te definiëren. Er is voor gekozen om progressiviteit te meten aan de hand van een schaalvraag, waarop de respondenten zichzelf konden plaatsen van links naar rechts betreffende politieke voorkeur. Hierbij is de aanname gemaakt dat respondenten met een linkse politieke voorkeur progressieve politieke opvattingen aanhangen, en respondenten met een rechtse politieke voorkeur juist conservatieve politieke opvattingen hebben. Dit betekent echter niet dat links altijd gelijk staat aan progressief en rechts altijd gelijk staat aan conservatief. Desalniettemin is deze keuze gemaakt door een gebrek aan een betere indicator van het begrip progressief. Bij het interpreteren van de resultaten dient hiermee rekening gehouden te worden.

Ook dient in acht genomen te worden dat de constructie van de schaalvariabele voor de mate van sociale integratie in organisaties geen definitief beeld kan verschaffen over de mate van progressiviteit die

hieruit voortvloeit. De aanname dat individuen die meer sociaal geïntegreerd zijn en daardoor progressievere opvattingen aanhangen is deels gebaseerd op het idee dat een hogere mate van sociale integratie in organisaties berust op het actief zijn in verschillende organisaties. Desalniettemin is de geeft de variabele die gebruikt wordt om de mate van sociale integratie in organisaties te meten hier geen eenduidig beeld over: aan de hand van een score van een respondent op deze variabele kan niet bepaald worden of deze mate van sociale integratie bestaat door het heel actief zijn binnen één organisatie, of dat de respondent binnen verschillende organisaties actief is. Het risico dat hieruit voortkomt is dat iemand redelijk hoog kan scoren op deze variabele, wat de indruk wekt dat deze persoon progressievere politieke opvattingen aanhangt. Wanneer deze respondent echter slechts binnen één organisatie heel actief is, kan het zijn dat dit juist indiceert dat er sprake is van een gesloten egonetwerk van het individu. Dit zou vervolgens juist op minder progressieve politieke opvattingen kunnen duiden.

Tevens is het belangrijk om aandacht te schenken aan de causaliteitsvraag die voort komt uit dit onderzoek: veroorzaakt een hogere opleiding daadwerkelijk de politieke opvattingen van het individu, of is het mogelijk dat progressievere individuen eerder geneigd zijn om een hogere opleiding te volgen? Daarnaast is het ook mogelijk dat er onderscheid zit in de mate van progressiviteit en de inhoud van de hogere opleiding. Denk hierbij aan het mogelijke verschil in progressiviteit tussen hoger opgeleiden die een technische of economische opleiding hebben gevolgd en individuen die en sociale of culturele opleiding hebben afgerond.

Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om de gevonden resultaten van dit onderzoek verder te onderzoeken. In dit onderzoek is ondersteuning gevonden voor de invloed van het hebben van een hoger opleidingsniveau en het aanhangen van progressievere politieke opvattingen. Deze bevinding impliceert dat een toename in hoger opgeleiden in Nederland leidt tot meer progressieve politieke opvattingen onder Nederlanders. Daarom zou het interessant zijn om te onderzoeken of dit in de praktijk ook daadwerkelijk het geval is, door respondenten direct te vragen naar hun mate van progressiviteit en hun opleidingsniveau. Door direct naar de mate van progressiviteit te vragen wordt tevens de beperking van dit onderzoek in het definiëren en conceptualiseren van progressiviteit verholpen. Daarnaast is het interessant om naar de inhoud van de hoogst voltooide opleiding te vragen, om zo te bepalen of er onderscheid bestaat tussen de mate van progressiviteit tussen verschillende soorten opleidingen, los van het daadwerkelijke opleidingsniveau.

LITERATUURLIJST

- Anderson, C. J. (1996). Political Action and Social Integration. *American Politics Quarterly*, 24(1), 105–124. <https://doi.org/10.1177/1532673x9602400106>
- Blanchar, J. C., & Norris, C. J. (2021). Political homophily, bifurcated social reality, and perceived legitimacy of the 2020 US presidential election results: A four-wave longitudinal study. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 21(1), 259–283. <https://doi.org/10.1111/asap.12276>
- Bömmel, N., & Heineck, G. (2020). Revisiting the Causal Effect of Education on Political Participation and Interest. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3751847>
- Boutyline, A., & Willer, R. (2016). The Social Structure of Political Echo Chambers: Variation in Ideological Homophily in Online Networks. *Political Psychology*, 38(3), 551–569. <https://doi.org/10.1111/pops.12337>
- Centerdata. (2021, 9 juni). *LISS panel*. Centerdata NL. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.centerdata.nl/liss-panel>
- Cook, K. S., & Whitmeyer, J. M. (1992). Two Approaches to Social Structure: Exchange Theory and Network Analysis. *Annual Review of Sociology*, 18(1), 109–127. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.18.080192.000545>
- Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C., & Leone, D. R. (1994). Facilitating Internalization: The Self-Determination Theory Perspective. *Journal of Personality*, 62(1), 119-142. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1994.tb00797.x>
- Erisen, E., & Erisen, C. (2012). The Effect of Social Networks on the Quality of Political Thinking. *Political Psychology*, 33(6), 839–865. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2012.00906.x>

- Finseraas, H., Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (2012). The Gender Gap in Political Preferences: An Empirical Test of a Political Economy Explanation. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 19(2), 219–242. <https://doi.org/10.1093/sp/jxs005>
- Grant, M. J., Ross, A. S., Button, C. M., Hannah, T. E., & Hoskins, R. (2001). ATTITUDES AND STEREOTYPES ABOUT ATTITUDES ACROSS THE LIFESPAN. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 29(8), 749–762.
<https://doi.org/10.2224/sbp.2001.29.8.749>
- Greenberg, J., & Jonas, E. (2003). Psychological motives and political orientation--The left, the right, and the rigid: Comment on Jost et al. (2003). *Psychological Bulletin*, 129(3), 376–382.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.376>
- Holland, A., & Andre, T. (1987). Participation in Extracurricular Activities in Secondary School: What Is Known, What Needs to Be Known? *Review of Educational Research*, 57(4), 437–466. <https://doi.org/10.3102/00346543057004437>
- Inglehart, R., & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*, 21(4), 441–463. <https://doi.org/10.1177/0192512100214007>
- LISS Panel. (z.d.-a). *Composition and response / LISS Panel Data*. Lissdata. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.lissdata.nl/about-panel/composition-and-response#overlay-context=about-panel>
- LISS Panel. (z.d.-b). *Sample and recruitment / LISS Panel Data*. Lissdata. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.lissdata.nl/about-panel/sample-and-recruitment#overlay-context=about-panel>
- Maslowski, R. (2020, 9 september). *Onderwijs*. De sociale staat van Nederland. Geraadpleegd op 6 maart 2022, van <https://digitaal.scp.nl/ssn2020/onderwijs/>

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 22 oktober). *Waarom moet ik een startkwalificatie hebben?* Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 23 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/vraag-en-antwoord/waarom-moet-ik-een-startkwalificatie-hebben>
- Mulder, L. (2021, 28 mei). *Maak werk van burgerschaps-onderwijs, vooral op het vmbo*. Sociale Vraagstukken. Geraadpleegd op 1 april 2022, van <https://www.socialevraagstukken.nl/maak-werk-van-burgerschapsonderwijs-vooral-op-het-vmbo/>
- Nieuwbeerta, P., & Flap, H. (2000). Crosscutting social circles and political choice. *Social Networks*, 22(4), 313–335. [https://doi.org/10.1016/s0378-8733\(00\)00029-0](https://doi.org/10.1016/s0378-8733(00)00029-0)
- Pollak, O. (1943). Conservatism in later Maturity and Old Age. *American Sociological Review*, 8(2), 175. <https://doi.org/10.2307/2085882>
- Rapp, C., Ingold, K., & Freitag, M. (2019). Personalized networks? How the Big Five personality traits influence the structure of egocentric networks. *Social Science Research*, 77, 148–160. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.09.001>
- Roulin, N., & Bangerter, A. (2013). Students' use of extra-curricular activities for positional advantage in competitive job markets. *Journal of Education and Work*, 26(1), 21–47. <https://doi.org/10.1080/13639080.2011.623122>
- Scherpenzeel, A. (2011). Data Collection in a Probability-Based Internet Panel: How the LISS Panel Was Built and How It Can Be Used. *Bulletin of Sociological Methodology/Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 109(1), 56–61. <https://doi.org/10.1177/0759106310387713>
- Weakliem, D. L. (2002). The Effects of Education on Political Opinions: An International Study. *International Journal of Public Opinion Research*, 14(2), 141–157. <https://doi.org/10.1093/ijpor/14.2.141>

BIJLAGE 1

Deze bijlage is als volgt opgebouwd: per variabele die is opgenomen in de statistische analyses zijn opeenvolgend de frequentieverdelingen van de oorspronkelijke variabele, de bewerkingen die zijn uitgevoerd op de variabelen om ze te kunnen gebruiken in de analyses, en de frequentieverdeling van de uiteindelijke variabele die gebruikt is voor de analyses. Voor de uiteindelijke variabele zijn zowel de frequentieverdelingen opgenomen waarin alle respondenten zijn meegenomen, als de frequentieverdeling waarbij alle missende waarden uit de dataset gefilterd zijn. Op deze manier kan gekeken worden wat de invloed van de missende waarden is. De originele dataset bestond uit 8074 respondenten. Vervolgens is er voor elke variabele die is opgenomen in de analyses een dummy variabele aangemaakt (IND1-6) die ofwel een geldige score bevat (=0) ofwel een missende score bevat (=1). Vervolgens is er een somscore gemaakt van alle indicatoren. Ten slotte zijn alle respondenten die een waarde van 0 op de gemaakte somscore hadden, geselecteerd om in de dataset te blijven (3715 respondenten). Dit betekent dat enkel de respondenten die een geldige score hebben op alle opgenomen variabelen zijn opgenomen in de uiteindelijke analyses van dit onderzoek. Hieronder volgt de syntax die gebruikt is om alle missende waarden uit de dataset te filteren:

```
RECODE OPL (1 thru 3=0) (ELSE=1) INTO IND1.
VARIABLE LABELS IND1 'indicator 1'.
EXECUTE.

RECODE SIO (0 thru 35=0) (ELSE=1) INTO IND2.
EXECUTE.

RECODE GSL (0=0) (1=0) (ELSE=1) INTO IND3.
EXECUTE.

RECODE cf08a004 (SYSMIS=1) (ELSE=0) INTO IND4.
EXECUTE.

RECODE DICHT (0 thru 1=0) (ELSE=1) INTO IND5.
EXECUTE.

RECODE PROG (0 thru 10=0) (ELSE=1) INTO IND6.
EXECUTE.

COMPUTE SOMIND=sum(IND1, IND2, IND3, IND4, IND5, IND6).
EXECUTE.

*alle missing cases verwijderd uit dataset.
FILTER OFF.
USE ALL.
SELECT IF (SOMIND = 0).
EXECUTE.
```

OPLEIDINGSNIVEAU

OORSPRONKELIJKE VARIABLE:

```
*frequentieverdeling opleidingsniveau.  
FREQUENCIES VARIABLES=cw08a005  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /HISTOGRAM  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Het opleidingsniveau wordt gemeten aan de hand van de variabele cw08a005, waarbij de volgende vraag is gesteld: 'Wat is het hoogste opleiding die u voltooid hebt met een diploma of getuigschrift?'. Bij deze vraag hoorden 27 antwoordcategorieën bestaande uit verschillende opleidingen. Zoals te zien is in de frequentietabel van de oorspronkelijke variabele, is de meest voorkomende hoogst afgeronde opleiding het MBO (1267 respondenten), gevolgd door HBO (1096) en MULO, ULO & MAVO (802). Tevens lijkt er sprake te zijn van een relatief laag aantal respondenten met een academische achtergrond.

Statistics

What is the highest level of education that you have completed with diploma or certificate?

N	Valid	6949
	Missing	1125
Mean		14.47
Std. Deviation		6.496
Minimum		1
Maximum		27

What is the highest level of education that you have completed with diploma or certificate?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	did not complete any education	47	.6	.7	.7
	did not complete primary school	17	.2	.2	.9
	primary school	331	4.1	4.8	5.7
	lower and continued special education	43	.5	.6	6.3
	VGLO (continued lower education)	62	.8	.9	7.2
	LBO (lower professional education)	214	2.7	3.1	10.3
	lower technical school, household school	533	6.6	7.7	17.9
	MULO, ULO, MAVO (lower/intermediate secondary education; US: junior high school)	802	9.9	11.5	29.5
	VMBO vocational training program (preparatory intermediate vocational school)	222	2.7	3.2	32.7
	VMBO theoretical or combined program (preparatory intermediate vocational school)	163	2.0	2.3	35.0
	MMS (intermediate girls' school)	35	.4	.5	35.5
	HBS (former pre-university education, US: senior high school)	70	.9	1.0	36.5
	HAVO (higher general secondary education; US: junior high school)	366	4.5	5.3	41.8
	VWO (pre-university education, US: senior high school)	164	2.0	2.4	44.2
	gymnasium, atheneum, lyceum (types of pre-university education programs)	93	1.2	1.3	45.5
	KMBO (short intermediate professional education), VHBO (preparatory higher professional education)	87	1.1	1.3	46.8
	MBO professional training program (intermediate professional education)	1267	15.7	18.2	65.0
	MBO-plus to access HBO, short HBO education (less than two years) (higher professional education)	265	3.3	3.8	68.8
	HBO (higher professional education), institutes of higher education, new style	1096	13.6	15.8	84.6
	teacher training school	160	2.0	2.3	86.9
	conservatory and art academy	41	.5	.6	87.5
	academic education (including technical and economic colleges, former style) bachelor's degree (kandidaats)	51	.6	.7	88.2
	academic education (including technical and economic colleges, former style) master's degree (doctoraal)	234	2.9	3.4	91.6
	academic education, bachelor	74	.9	1.1	92.6
	academic education, master	191	2.4	2.7	95.4
	doctor's degree (Ph.D., including doctoral research program to obtain Ph.D)	41	.5	.6	96.0
	other	280	3.5	4.0	100.0
Total	6949	86.1	100.0		
Missing	System	1125	13.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```
*opleidingsniveau in 3 groepen opdelen.  
RECODE cw08a005 (1=0) (2=0) (3=0) (4=0) (5=0) (6=0) (7=0) (8=  
0) (9=0) (10=0) (27=SYSMIS) (11=1)  
    (13=1) (16=1) (17=1) (18=1) (20=1) (12=2) (14=2) (15=2) (  
19=2) (21=2) (22=2) (23=2) (24=2) (25=2)  
    (26=2) INTO OPL.  
VARIABLE LABELS OPL 'Opleidingsniveau'.  
EXECUTE.
```

Ten eerste zijn de oorspronkelijke antwoordcategorieën van het item cw08a005 gehercodeerd tot 3 mogelijke antwoordcategorieën in een nieuwe variabele genaamd ‘opleidingsniveau’ (OPL): 0 = lager opgeleid, 1 = middelbaar opgeleid en 2 = hoger opgeleid.

```
*hercoderen waardes opleidingsniveau.  
RECODE OPL (0=1) (1=2) (2=3).  
EXECUTE.
```

Omdat er gebruik gemaakt zal worden van dummy variabelen, is er voor gekozen om de waardes van opleidingsniveau te hercoderen naar 1 = lager opgeleid, 2 = middelbaar opgeleid en 3 = hoger opgeleid.

Inhoudelijk verandert er niks aan deze variabele na het hercoderen, maar dit maakt het analyseren van de regressiemodellen voor mij gemakkelijker.

```
*dummy 1 OPL aanmaken.  
RECODE OPL (1=0) (2=1) (3=0) INTO D1_middelbaar.  
VARIABLE LABELS D1_middelbaar 'Middelbaar opgeleid'.  
EXECUTE.
```

```
*dummy 2 OPL aanmaken.  
RECODE OPL (1=0) (2=0) (3=1) INTO D2_hoger.  
VARIABLE LABELS D2_hoger 'Hoger opgeleid'.  
EXECUTE.
```

Dummy 1 en 2 zijn aangemaakt om het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus in hun scores op politieke opvattingen te kunnen analyseren. Dummy 1 beslaat de middelbaar opgeleiden, dummy 2 geeft de waarden van hoger opgeleiden en de referentiegroep hierbij is de groep lager opgeleiden. Er is gekozen voor lager opgeleiden als referentiegroep, omdat we in dit onderzoek geïnteresseerd zijn in het verschil tussen lager en hoger opgeleiden en hun politieke voorkeur: daarom moet de referentiegroep uit een van deze twee bestaan om dit verschil in de regressieanalyses direct te kunnen observeren. De keuze is daarbij op lager opgeleiden gevallen, omdat het intuïtief logischer voelt om deze groep als referentiegroep te nemen.

UITEINDELIJKE VARIABELE

```
*frequentietabel opleidingsniveau na bewerkingen.
FREQUENCIES VARIABLES=OPL
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Na het uitvoeren van de bewerkingen is er wederom een frequentieverdeling gemaakt, zowel van de oorspronkelijke dataset met alle respondenten erin, als van de dataset waar alle missende waarden zijn uitgefilterd. Opvallend hieraan is dat in de oorspronkelijke dataset de meeste respondenten lager opgeleid zijn (30,1%) en de minste hoger opgeleid zijn (25,5%), terwijl dit juist omgekeerd is wanneer alle missende waarden uit de dataset gefilterd zijn: de minste respondenten zijn lager opgeleid (29,7%) en de meeste respondenten zijn hoger opgeleid (36,5%). Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat hoger opgeleiden doorgaans vragenlijsten vollediger invullen dan lager opgeleiden, waardoor een groter percentage hoger opgeleiden opgenomen wordt in analyses dan lager opgeleiden. Desalniettemin zijn de verschillen in absolute aantallen respondenten niet noemenswaardig groot, wat gunstig is voor de analyses: dat betekent dat elk opleidingsniveau goed gerepresenteerd wordt, en dus dat er goed gekeken kan worden naar de verschillen in gemiddelden tussen de verschillende opleidingsniveaus en de politieke opvattingen die zij aanhangen.

Voor het uitfilteren van de missende waarden (N=8074):

Statistics			Opleidingsniveau			
Opleidingsniveau			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
N	Valid	6669				
	Missing	1405				
Mean		1.9432				
Std. Deviation		.81853				
Minimum		1.00				
Maximum		3.00				
Valid	Lager opgeleid		2434	30.1	36.5	36.5
	Middelbaar opgeleid		2180	27.0	32.7	69.2
	Hoger opgeleid		2055	25.5	30.8	100.0
	Total		6669	82.6	100.0	
Missing	System		1405	17.4		
Total			8074	100.0		

Na het uitfilteren van de missende waarden (N=3715):

Statistics			Opleidingsniveau			
Opleidingsniveau			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
N	Valid	3715				
	Missing	0				
Mean		2.0678				
Std. Deviation		.81069				
Minimum		1.00				
Maximum		3.00				
Valid	Lager opgeleid		1103	29.7	29.7	29.7
	Middelbaar opgeleid		1257	33.8	33.8	63.5
	Hoger opgeleid		1355	36.5	36.5	100.0
	Total		3715	100.0	100.0	

GESLACHT

OORSPRONKELIJKE VARIABELE

```
*frequentieverdeling geslacht voor bewerkingen.  
FREQUENCIES VARIABLES=cf08a003  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /HISTOGRAM  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Oorspronkelijk bestaat de dataset voor 40,4% uit mannen en 47,4% uit vrouwen. Tevens is er sprake van 12,3% aan missende waarden. Een waarde van 1 indiceert een man en een waarde van 2 indiceert een vrouw.

Statistics		
Gender respondent		
N	Valid	7082
	Missing	992
Mean		1.54
Std. Deviation		.498
Minimum		1
Maximum		2

Gender respondent					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	male	3258	40.4	46.0	46.0
	female	3824	47.4	54.0	100.0
	Total	7082	87.7	100.0	
Missing	System	992	12.3		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```
*hercoderen geslacht variabele (GSL).  
RECODE cf08a003 (1=0) (2=1) INTO GSL.  
VARIABLE LABELS  GSL 'Geslacht respondent'.  
EXECUTE.
```

De variabele geslacht is gehercodeerd van 1=man en 2= vrouw, naar 0=man en 1=vrouw. Inhoudelijk verandert hiermee niks aan de variabele: enkel de codering is veranderd.

UITEINDELIJKE VARIABELE

```
*frequentieverdeling geslacht na hercoderen.  
FREQUENCIES VARIABLES=GSL  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /HISTOGRAM  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

De frequentieverdeling van voor en na de bewerkingen is gelijk voor de oorspronkelijke dataset, omdat slechts de codering veranderd is. Wanneer we rekening houden met de missende waarden, dan bestaat de dataset voor 44,4% uit mannen en voor 55,6% uit vrouwen.

Voor het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics

Geslacht respondent

N	Valid	7082
	Missing	992
Mean		.5400
Std. Deviation		.49844
Minimum		.00
Maximum		1.00

Geslacht respondent

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	3258	40.4	46.0	46.0
	Vrouw	3824	47.4	54.0	100.0
	Total	7082	87.7	100.0	
Missing	System	992	12.3		
Total		8074	100.0		

Na het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics

Geslacht respondent

N	Valid	3715
	Missing	0
Mean		.5561
Std. Deviation		.49691
Minimum		.00
Maximum		1.00

Geslacht respondent

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	1649	44.4	44.4	44.4
	Vrouw	2066	55.6	55.6	100.0
	Total	3715	100.0	100.0	

LEEFTIJD

OORSPRONKELIJKE VARIABELE

```
*frequentietabel leeftijd.
FREQUENCIES VARIABLES=cf08a004
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

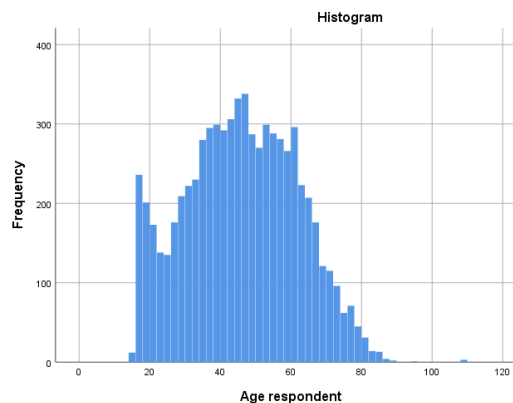
In de oorspronkelijke dataset varieerde de leeftijd van de respondenten van 15 t/m 108 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 45,39. Na het uitfilteren van de missende waarden varieerde de leeftijd tussen 16 en 94 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 45,32.

Voor het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics

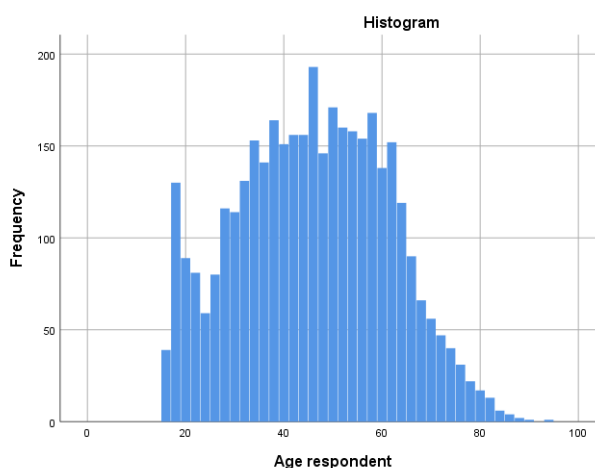
Age respondent

N	Valid	7045
	Missing	1029
Mean		45.39
Median		45.00
Std. Deviation		15.904
Minimum		15
Maximum		108

Na het uifilteren van de missende waarden:

Statistics		
Age respondent		
N	Valid	3715
	Missing	0
Mean		45.32
Median		46.00
Std. Deviation		15.432
Minimum		16
Maximum		94

SOCIALE INTEGRATIE IN ORGANISATIES

Om de mate van sociale integratie in organisaties te meten, wordt een somscore berekend aan de hand van verschillende items die dit concept zal meten. Deze items gaan over de al dan niet betrokkenheid van de respondent bij een organisatie of vereniging, en op welke manier de respondent betrokken is. Er zijn 12 soorten organisaties meegenomen in de vragenlijst, waarbij er voor elke organisatie vijf vragen gesteld werden waarvan de respondent kon aangeven of dat voor hem van toepassing is of niet, namelijk:

1. Geen binding met de organisatie
2. Geld geschonken aan de organisatie
3. Deelgenomen aan een activiteit van de organisatie
4. Lid van de organisatie
5. Vrijwilligerswerk gedaan voor de organisatie

De respondent kon voor elke van de 12 organisaties deze vragen beantwoorden en met een 0 aangeven wat betekent dat dit voor hen niet van toepassing is, of met 1 antwoorden wat indiceert dat zij dit wel hebben gedaan voor deze organisatie. De uiteindelijke somscore die gemaakt zal worden, wordt berekend op basis van somscores van de vijf eerdergenoemde verschillende soort manieren om sociaal geïntegreerd te raken in een organisatie. De frequentieverdelingen en bewerkingen van de items zullen daarom ook per categorie besproken worden voor het overzicht.

OORSPRONKELIJKE ITEMS

GEEN BINDING

*frequentietabel geen binding.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cs08a003 cs08a008 cs08a013 cs08a018 cs08a023 cs08a028 cs08a033 cs08a038
cs08a043 cs08a048 cs08a053 cs08a058
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

	a sports club or club for outdoor activities, no connection	a cultural association or hobby club, no connection	a trade union, no connection	a business, professional or agrarian organization, no connection	a consumers organization or automobile club, no connection	an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, no connection	an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, no connection	a religious or church organization, no connection	a political party, no connection	a science, education, teachers or parents association, no connection	a social club; an association for youth, pensioners/senior citizens, women, or friends clubs, no connection	other organizations that you can freely join, no connection
N	Valid 7357	7355	7356	7351	7352	7355	7352	7354	7352	7352	7353	7358
	Missing 717	719	718	723	722	719	722	720	722	722	721	716
Mean	.44	.72	.80	.82	.75	.65	.67	.67	.92	.82	.85	.81
Median	.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Std. Deviation	.496	.449	.400	.380	.431	.478	.471	.470	.267	.382	.359	.394
Minimum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Uit de onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat het soort organisatie waarmee de meeste respondenten aangeven binding te hebben een sportclub of club voor buitenactiviteiten betreft (4141 respondenten). Dit blijkt ook uit de gemiddelde score voor dit soort organisaties: een gemiddelde van 0,44 op een schaal van 0 tot 1 is ten opzichte van de overige soorten organisaties veruit het laagste gemiddelde. Daar tegenover staan politieke partijen als organisatie waarvan de meeste respondenten hebben aangegeven er geen binding mee te hebben: met een gemiddelde van 0,92 is dit het soort organisatie met het hoogste gemiddelde en daarmee de meeste respondenten die aangeven hier geen binding mee te hebben (6783 respondenten).

a sports club or club for outdoor activities, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	4141	51.3	56.3	56.3
	yes	3216	39.8	43.7	100.0
	Total	7357	91.1	100.0	
Missing	System	717	8.9		
Total		8074	100.0		

a cultural association or hobby club, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	2052	25.4	27.9	27.9
	yes	5303	65.7	72.1	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a trade union, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1469	18.2	20.0	20.0
	yes	5887	72.9	80.0	100.0
	Total	7356	91.1	100.0	
Missing	System	718	8.9		
Total		8074	100.0		

a business, professional or agrarian organization, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1287	15.9	17.5	17.5
	yes	6064	75.1	82.5	100.0
	Total	7351	91.0	100.0	
Missing	System	723	9.0		
Total		8074	100.0		

an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	2603	32.2	35.4	35.4
	yes	4752	58.9	64.6	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a religious or church organization, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	2426	30.0	33.0	33.0
	yes	4928	61.0	67.0	100.0
	Total	7354	91.1	100.0	
Missing	System	720	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	2436	30.2	33.1	33.1
	yes	4916	60.9	66.9	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a consumers organization or automobile club, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1809	22.4	24.6	24.6
	yes	5543	68.7	75.4	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a science, education, teachers or parents association, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1303	16.1	17.7	17.7
	yes	6049	74.9	82.3	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a political party, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	569	7.0	7.7	7.7
	yes	6783	84.0	92.3	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a social club; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1120	13.9	15.2	15.2
	yes	6233	77.2	84.8	100.0
	Total	7353	91.1	100.0	
Missing	System	721	8.9		
Total		8074	100.0		

other organizations that you can freely join, no connection

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1418	17.6	19.3	19.3
	yes	5940	73.6	80.7	100.0
	Total	7358	91.1	100.0	
Missing	System	716	8.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

*variabele geen binding (GB).

COMPUTE GB=sum(cs08a003, cs08a008, cs08a013, cs08a018, cs08a023, cs08a028, cs08a033, cs08a038, cs08a043, cs08a048, cs08a053, cs08a058).

EXECUTE.

Ten eerste is een schaalconstructie gemaakt van alle vragen over of een respondent al dan niet binding heeft met een specifieke organisatie. Voor elke respondent zijn de scores (0=niet geen binding, dus wel binding, en 1= wel geen binding, dus geen binding) voor elk van de 12 soorten organisaties bij elkaar opgeteld en in de schaalvariabele ‘Geen Binding’ opgenomen. Een score van 12 op deze schaal indiceert dat de respondent met geen enkele organisatie binding heeft en een score van 0 indiceert dat de respondent met alle 12 de organisaties binding heeft.

```
*GB schaal hercodeerd naar Binding (BIN).
RECODE GB (12=0) (11=1) (10=2) (9=3) (8=4) (7=5) (6=6) (5=7) (4=8) (3=9) (2=10) (1=11) (0=12) INTO
  BIN.
VARIABLE LABELS BIN 'Binding organisatie'.
EXECUTE.
```

De schaal van de variabele ‘Geen Binding’ loopt andersom ten opzichte van de overige vier onderwerpen waarnaar gevraagd betreffende de sociale integratie in organisaties. Daarom is ervoor gekozen om de schaal van deze variabele om te draaien, zodat een hoge score hierop binding met meer organisaties aangeeft. Een score van 12 betekent nu dus dat de respondent binding heeft met alle 12 de soorten organisaties, en een score van 0 duidt erop dat de respondent met geen enkele organisaties binding heeft. Tevens heeft de schaalvariabele nu een andere naam gekregen: ‘Binding Organisaties’.

```
*Cronbachs alfa geen binding.
RELIABILITY
/VARIABLES=cs08a003 cs08a008 cs08a013 cs08a018 cs08a023 cs08a028 cs08a033 cs08a038 cs08a043
  cs08a048 cs08a053 cs08a058
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.
```

Ten slotte is de Cronbach’s Alpha berekend voor de schaalconstructie aan de hand van de items waarmee de mate van binding met een organisatie gemeten is. Aan de hand van deze maat wordt de betrouwbaarheid van de schaal bepaald: een hoge Cronbach’s Alpha duidt op een hoge betrouwbaarheid van de gemaakte schaalvariabele. Voor deze schaal betreft de Cronbach’s Alpha een waarde van 0,633: dit is een enigszins twijfelachtige score. De vuistregel stelt dat een score van 0,7 of hoger acceptabel is. Echter, omdat deze schaal gebruikt wordt in het construeren van de schaalvariabele ‘sociale integratie in organisaties’ gaan we toch voorlopig door met deze schaalvariabele.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	7341	90.9
	Excluded ^a	733	9.1
	Total	8074	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.633	12

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club or club for outdoor activities, no connection	8.49	4.440	.162	.639
a cultural association or hobby club, no connection	8.21	4.251	.309	.607
a trade union, no connection	8.13	4.547	.186	.629
a business, professional or agrarian organization, no connection	8.10	4.455	.265	.615
a consumers organization or automobile club, no connection	8.17	4.323	.288	.611
an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, no connection	8.28	3.979	.428	.581
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, no connection	8.26	4.128	.353	.597
a religious or church organization, no connection	8.26	4.321	.247	.620
a political party, no connection	8.01	4.667	.248	.620
a science, education, teachers or parents association, no connection	8.11	4.404	.297	.610
a social club; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, no connection	8.08	4.457	.289	.612
other organizations that you can freely join, no connection	8.12	4.374	.300	.609

GELD GESCHONKEN

*frequentietabel geld geschonken.

```

FREQUENCIES VARIABLES=cs08a004 cs08a009 cs08a014 cs08a019 cs08a024 cs08a029 cs08a034 cs08a039
  cs08a044 cs08a049 cs08a054 cs08a059
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.

```


Statistics

		a sports club or club for outdoor activities, donated money	a cultural association or hobby club, donated money	a trade union, donated money	a business, professional or agrarian organization, donated money	a consumers organization or automobile club, donated money	an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, donated money	an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, donated money	a religious or church organization, donated money	a political party, donated money	a science, education, teachers or parents association, donated money	a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, donated money	other organizations that you can freely join, donated money
N	Valid	7357	7355	7356	7351	7352	7355	7352	7354	7352	7352	7353	7358
	Missing	717	719	718	723	722	719	722	720	722	722	721	716
Mean		.03	.03	.01	.01	.01	.27	.23	.14	.02	.02	.01	.03
Median		.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Std. Deviation		.171	.178	.102	.098	.104	.446	.420	.347	.138	.155	.114	.183
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Uit de onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat het soort organisatie waaraan de meeste respondenten aangeven geld te doneren organisaties betreffen die zich ofwel bekommeren om humanitaire hulp, mensenrechten, minderheden of migranten (2019 respondenten), ofwel zich inzetten voor het milieu, veiligheid, vrede of dierenrechten (1684 respondenten). Dit blijkt tevens uit de gemiddelde scores per soort organisatie voor het doneren van geld: vrijwel op alle soorten organisaties wordt heel erg laag gescoord met een gemiddelde van tussen 0 en 0,05 op een schaal die van 0 tot 1 loopt.

a sports club or club for outdoor activities, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7135	88.4	97.0	97.0
	yes	222	2.7	3.0	100.0
	Total	7357	91.1	100.0	
Missing	System	717	8.9		
Total		8074	100.0		

a business, professional or agrarian organization, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7279	90.2	99.0	99.0
	yes	72	.9	1.0	100.0
	Total	7351	91.0	100.0	
Missing	System	723	9.0		
Total		8074	100.0		

a trade union, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7279	90.2	99.0	99.0
	yes	77	1.0	1.0	100.0
	Total	7356	91.1	100.0	
Missing	System	718	8.9		
Total		8074	100.0		

a cultural association or hobby club, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7113	88.1	96.7	96.7
	yes	242	3.0	3.3	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a consumers organization or automobile club, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7272	90.1	98.9	98.9
	yes	80	1.0	1.1	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	5336	66.1	72.5	72.5
	yes	2019	25.0	27.5	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	5668	70.2	77.1	77.1
	yes	1684	20.9	22.9	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a science, education, teachers or parents association, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7172	88.8	97.6	97.6
	yes	180	2.2	2.4	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a political party, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7209	89.3	98.1	98.1
	yes	143	1.8	1.9	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a religious or church organization, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6326	78.4	86.0	86.0
	yes	1028	12.7	14.0	100.0
	Total	7354	91.1	100.0	
Missing	System	720	8.9		
Total		8074	100.0		

a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7257	89.9	98.7	98.7
	yes	96	1.2	1.3	100.0
	Total	7353	91.1	100.0	
Missing	System	721	8.9		
Total		8074	100.0		

other organizations that you can freely join, donated money

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7103	88.0	96.5	96.5
	yes	255	3.2	3.5	100.0
	Total	7358	91.1	100.0	
Missing	System	716	8.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

*variabele geld geschonken (DON).

```
COMPUTE DON=sum(cs08a004, cs08a009, cs08a014, cs08a019, cs08a024, cs08a029, cs08a034, cs08a039,
cs08a044, cs08a049, cs08a054, cs08a059).
```

```
VARIABLE LABELS DON 'Donatie'.
```

```
EXECUTE.
```

Ten eerste is een schaalconstructie gemaakt van alle vragen over of een respondent al dan niet geld heeft gedoneerd aan een specifieke organisatie. Voor elke respondent zijn de scores (0=niet gedoneerd, 1= wel gedoneerd) voor elk van de 12 soorten organisaties bij elkaar opgeteld en in de schaalvariabele 'Donatie' opgenomen. Een score van 12 op deze schaal indiceert dat de respondent geld aan alle 12 de organisaties heeft gedoneerd en een score van 0 betekent dat de respondent aan geen enkele van deze organisaties geld gedoneerd heeft.

*Cronbachs alfa geld geschonken.

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=cs08a004 cs08a009 cs08a014 cs08a019 cs08a024 cs08a029 cs08a034 cs08a039 cs08a044
cs08a049 cs08a054 cs08a059
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```

Ten slotte is de Cronbach's Alpha berekend voor de schaalconstructie aan de hand van de items die gebruikt zijn om de schaalvariabele te maken. Aan de hand van deze maat wordt de betrouwbaarheid van de schaal bepaald: een hoge Cronbach's Alpha duidt op een hoge betrouwbaarheid van de gemaakte schaalvariabele. Voor deze schaal betreft de Cronbach's Alpha een waarde van 0,564: dit is een twijfelachtige score. De vuistregel stelt dat een score van 0,7 of hoger acceptabel is. Echter, omdat deze schaal gebruikt wordt in het construeren van de schaalvariabele 'sociale integratie in organisaties' gaan we toch voorlopig door met deze schaalvariabele.

Case Processing Summary				Reliability Statistics	
		N	%	Cronbach's Alpha	N of Items
Cases	Valid	7341	90.9	.564	12
	Excluded ^a	733	9.1		
	Total	8074	100.0		

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club or club for outdoor activities, donated money	.80	1.298	.191	.551
a cultural association or hobby club, donated money	.80	1.276	.234	.544
a trade union, donated money	.82	1.363	.123	.562
a business, professional or agrarian organization, donated money	.82	1.353	.172	.557
a consumers organization or automobile club, donated money	.82	1.345	.194	.555
an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, donated money	.55	.835	.451	.470
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, donated money	.60	.898	.412	.487
a religious or church organization, donated money	.69	1.097	.254	.542
a political party, donated money	.81	1.312	.227	.548
a science, education, teachers or parents association, donated money	.80	1.304	.209	.549
a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, donated money	.82	1.335	.207	.553
other organizations that you can freely join, donated money	.79	1.283	.207	.548

DEELGENOMEN AAN ACTIVITEIT

*frequentietabel deelgenomen aan activiteit.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cs08a005 cs08a010 cs08a015 cs08a020 cs08a025 cs08a030 cs08a035 cs08a040
cs08a045 cs08a050 cs08a055 cs08a060
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

		Statistics											
		a sports club or club for outdoor activities, participated in an activity	a cultural association or hobby club, participated in an activity	a trade union, participated in an activity	a business, professional or agrarian organization, participated in an activity	a consumers organization or automobile club, participated in an activity	an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, participated in an activity	an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, participated in an activity	a religious or church organization, participated in an activity	a political party, participated in an activity	a science, education, teachers or parents association, participated in an activity	a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, participated in an activity	other organizations that you can freely join, participated in an activity
N	Valid	7357	7355	7356	7351	7352	7355	7352	7354	7352	7352	7353	7358
	Missing	717	719	718	723	722	719	722	720	722	722	721	716
Mean		.17	.10	.01	.06	.02	.02	.02	.08	.02	.07	.05	.04
Median		.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Std. Deviation		.379	.306	.118	.231	.147	.145	.131	.273	.140	.254	.222	.201
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Uit de onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat het soort organisatie waarbij de meeste respondenten hebben deelgenomen aan een activiteit een sport-of outdoor club betreft (1279 respondenten). Dit blijkt ook uit de gemiddelde scores per soort organisatie voor het deelnemen aan een activiteit: met een gemiddelde van 0,17 op een schaal van 0 tot 1 zijn sport- en outdoor clubs het soort organisatie met de meeste deelnemende respondenten aan hun activiteiten. De overige soorten organisaties scoren hierop tussen 0 en 0,10.

a sports club or club for outdoor activities, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6078	75.3	82.6	82.6
	yes	1279	15.8	17.4	100.0
	Total	7357	91.1	100.0	
Missing	System	717	8.9		
Total		8074	100.0		

a cultural association or hobby club, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6585	81.6	89.5	89.5
	yes	770	9.5	10.5	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a business, professional or agrarian organization, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6937	85.9	94.4	94.4
	yes	414	5.1	5.6	100.0
	Total	7351	91.0	100.0	
Missing	System	723	9.0		
Total		8074	100.0		

a consumers organization or automobile club, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7189	89.0	97.8	97.8
	yes	163	2.0	2.2	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a trade union, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7252	89.8	98.6	98.6
	yes	104	1.3	1.4	100.0
	Total	7356	91.1	100.0	
Missing	System	718	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7197	89.1	97.9	97.9
	yes	158	2.0	2.1	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7224	89.5	98.3	98.3
	yes	128	1.6	1.7	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a political party, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7204	89.2	98.0	98.0
	yes	148	1.8	2.0	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a science, education, teachers or parents association, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6842	84.7	93.1	93.1
	yes	510	6.3	6.9	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a religious or church organization, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6759	83.7	91.9	91.9
	yes	595	7.4	8.1	100.0
	Total	7354	91.1	100.0	
Missing	System	720	8.9		
Total		8074	100.0		

a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6972	86.4	94.8	94.8
	yes	381	4.7	5.2	100.0
	Total	7353	91.1	100.0	
Missing	System	721	8.9		
Total		8074	100.0		

other organizations that you can freely join, participated in an activity

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7048	87.3	95.8	95.8
	yes	310	3.8	4.2	100.0
	Total	7358	91.1	100.0	
Missing	System	716	8.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```
*variabele activiteit bijgewoond (ACT).
COMPUTE ACT=sum(cs08a005, cs08a010, cs08a015, cs08a020, cs08a025, cs08a030, cs08a035, cs08a040,
cs08a045, cs08a050, cs08a055, cs08a060).
VARIABLE LABELS ACT 'Activiteit bijwonen'.
EXECUTE.
```

Ten eerste is een schaalconstructie gemaakt van alle vragen over of een respondent al dan niet heeft deelgenomen aan een activiteit van de betreffende organisatie. Voor elke respondent zijn de scores (0=niet deelgenomen aan activiteit, 1= wel deelgenomen aan activiteit) voor elk van de 12 soorten organisaties bij elkaar opgeteld en in de schaalvariabele ‘Activiteit bijwonen’ opgenomen. Een score van 12 op deze schaal indiceert dat de respondent bij alle 12 de organisaties heeft deelgenomen aan een activiteit en een score van 0 betekent dat de respondent aan geen enkele activiteit van deze organisaties heeft deelgenomen.

*Cronbachs alfa deelgenomen aan activiteit.

RELIABILITY

```

/VARIABLES=cs08a005 cs08a010 cs08a015 cs08a020 cs08a025 cs08a030 cs08a035 cs08a040 cs08a045
cs08a050 cs08a055 cs08a060
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.

```

Ten slotte is de Cronbach's Alpha berekend voor de schaalconstructie aan de hand van de items die gebruikt zijn om de schaalvariabele te maken. Aan de hand van deze maat wordt de betrouwbaarheid van de schaal bepaald: een hoge Cronbach's Alpha duidt op een hoge betrouwbaarheid van de gemaakte schaalvariabele. Voor deze schaal betreft de Cronbach's Alpha een waarde van 0,534: dit is een twijfelachtige score. De vuistregel stelt dat een score van 0,7 of hoger acceptabel is. Echter, omdat deze schaal gebruikt wordt in het construeren van de schaalvariabele 'sociale integratie in organisaties' gaan we toch voorlopig door met deze schaalvariabele.

Case Processing Summary				Reliability Statistics	
Cases	N		Cronbach's Alpha		N of Items
	Valid	%	Alpha		
	7341	90.9	.534	12	
Excluded ^a	733	9.1			
Total	8074	100.0			

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club or club for outdoor activities, participated in an activity	.50	.894	.223	.525
a cultural association or hobby club, participated in an activity	.57	.945	.266	.498
a trade union, participated in an activity	.66	1.146	.151	.526
a business, professional or agrarian organization, participated in an activity	.62	1.054	.191	.518
a consumers organization or automobile club, participated in an activity	.65	1.120	.179	.521
an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, participated in an activity	.65	1.101	.251	.510
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, participated in an activity	.66	1.123	.207	.518
a religious or church organization, participated in an activity	.59	1.000	.226	.509
a political party, participated in an activity	.65	1.122	.188	.520
a science, education, teachers or parents association, participated in an activity	.60	1.005	.251	.502
a social society, an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, participated in an activity	.62	1.019	.289	.493
other organizations that you can freely join, participated in an activity	.63	1.055	.247	.505

LIDMAATSCHAP

*frequentietabel lid vereniging/organisatie.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cs08a006 cs08a011 cs08a016 cs08a021 cs08a026 cs08a031 cs08a036 cs08a041
cs08a046 cs08a051 cs08a056 cs08a061
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

		Statistics												
		a sports club or club for outdoor activities, member	a cultural association or hobby club, member	a trade union, member	a business, professional or agrarian organization, member	a consumers organization or automobile club, member	an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, member	an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, member	a religious or church organization, member	a political party, member	a science, education, teachers or parents association, member	a social society, an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, member	other organizations that you can freely join, member	
N	Valid	7357	7355	7356	7351	7352	7355	7352	7354	7352	7352	7353	7358	
	Missing	717	719	718	723	722	719	722	720	722	722	721	716	
Mean		.39	.14	.17	.11	.21	.06	.10	.18	.04	.07	.08	.09	
Median		.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	
Std. Deviation		.489	.346	.380	.314	.410	.243	.306	.385	.206	.260	.268	.286	
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Maximum		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Uit de onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat het soort organisatie waarvan de meeste respondenten lid zijn een sport-of outdoor club betreft (2897 respondenten). Het soort organisatie waar de minste respondenten aangeven lid van te zijn is een politieke partij (325 respondenten). Dit blijkt ook uit de gemiddelde scores per soort organisatie: met een gemiddelde van 0,39 op een schaal van 0 tot 1 zijn sport- en outdoor clubs het soort organisatie met de meeste leden onder de respondenten. De politieke partijen hebben een stuk minder leden onder de respondenten met een gemiddelde van slechts 0,4.

a sports club or club for outdoor activities, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	4460	55.2	60.6	60.6
	yes	2897	35.9	39.4	100.0
	Total	7357	91.1	100.0	
Missing	System	717	8.9		
Total		8074	100.0		

a consumers organization or automobile club, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	5776	71.5	78.6	78.6
	yes	1576	19.5	21.4	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6583	81.5	89.5	89.5
	yes	769	9.5	10.5	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a business, professional or agrarian organization, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6534	80.9	88.9	88.9
	yes	817	10.1	11.1	100.0
	Total	7351	91.0	100.0	
Missing	System	723	9.0		
Total		8074	100.0		

a trade union, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6071	75.2	82.5	82.5
	yes	1285	15.9	17.5	100.0
	Total	7356	91.1	100.0	
Missing	System	718	8.9		
Total		8074	100.0		

a cultural association or hobby club, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6332	78.4	86.1	86.1
	yes	1023	12.7	13.9	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6891	85.3	93.7	93.7
	yes	464	5.7	6.3	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a religious or church organization, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6020	74.6	81.9	81.9
	yes	1334	16.5	18.1	100.0
	Total	7354	91.1	100.0	
Missing	System	720	8.9		
Total		8074	100.0		

a science, education, teachers or parents association, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6815	84.4	92.7	92.7
	yes	537	6.7	7.3	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a political party, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7027	87.0	95.6	95.6
	yes	325	4.0	4.4	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6779	84.0	92.2	92.2
	yes	574	7.1	7.8	100.0
	Total	7353	91.1	100.0	
Missing	System	721	8.9		
Total		8074	100.0		

other organizations that you can freely join, member

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6697	82.9	91.0	91.0
	yes	661	8.2	9.0	100.0
	Total	7358	91.1	100.0	
Missing	System	716	8.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```

*variabele lid organisatie (LID).
COMPUTE LID=sum(cs08a006, cs08a011, cs08a016, cs08a021, cs08a026, cs08a031, cs08a036, cs08a041,
  cs08a046, cs08a051, cs08a056, cs08a061).
VARIABLE LABELS LID 'Lid'.
EXECUTE.

```

Ten eerste is een schaalconstructie gemaakt van alle vragen over of een respondent al dan niet lid is van de betreffende organisatie. Voor elke respondent zijn de scores (0=geen lid, 1= wel lid) voor elk van de 12 soorten organisaties bij elkaar opgeteld en in de schaalvariabele 'Lid' opgenomen. Een score van 12 op deze schaal indiceert dat de respondent bij alle 12 de organisaties lid is en een score van 0 betekent dat de respondent van geen enkele van de organisaties lid is.

*Cronbachs alfa lid vereniging/organisatie.

RELIABILITY

```

/VARIABLES=cs08a006 cs08a011 cs08a016 cs08a021 cs08a026 cs08a031 cs08a036 cs08a041 cs08a046
cs08a051 cs08a056 cs08a061
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.

```

Ten slotte is de Cronbach's Alpha berekend voor de schaalconstructie aan de hand van de items die gebruikt zijn om de schaalvariabele te maken. Aan de hand van deze maat wordt de betrouwbaarheid van de schaal bepaald: een hoge Cronbach's Alpha duidt op een hoge betrouwbaarheid van de gemaakte schaalvariabele. Voor deze schaal betreft de Cronbach's Alpha een waarde van 0,514: dit is een twijfelachtige score. De vuistregel stelt dat een score van 0,7 of hoger acceptabel is. Echter, omdat deze schaal gebruikt wordt in het construeren van de schaalvariabele 'sociale integratie in organisaties' gaan we toch voorlopig door met deze schaalvariabele.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	7341	90.9
	Excluded ^a	733	9.1
	Total	8074	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.514	12

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club or club for outdoor activities, member	1.27	2.127	.107	.535
a cultural association or hobby club, member	1.52	2.184	.210	.489
a trade union, member	1.49	2.169	.183	.498
a business, professional or agrarian organization, member	1.55	2.214	.218	.488
a consumers organization or automobile club, member	1.45	1.999	.302	.460
an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, member	1.60	2.265	.265	.482
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, member	1.56	2.193	.255	.479
a religious or church organization, member	1.48	2.158	.187	.497
a political party, member	1.62	2.377	.156	.503
a science, education, teachers or parents association, member	1.59	2.284	.212	.491
a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, member	1.59	2.282	.202	.493
other organizations that you can freely join, member	1.57	2.255	.213	.490

VRIJWILLIGERSWERK GEDAAN

*frequentietabel vrijwilligerswerk gedaan.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cs08a007 cs08a012 cs08a017 cs08a022 cs08a027 cs08a032 cs08a037 cs08a042
cs08a047 cs08a052 cs08a057 cs08a062
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		a sports club or club for outdoor activities, performed voluntary work	a cultural association or hobby club, performed voluntary work	a trade union, performed voluntary work	a business, professional or agrarian organization, performed voluntary work	a consumers organization or automobile club, performed voluntary work	an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, performed voluntary work	an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, performed voluntary work	a religious or church organization, performed voluntary work	a political party, performed voluntary work	a science, education, teachers or parents association, performed voluntary work	a social society, an association for youth, pensioners/senior citizens, women, or friends clubs, performed voluntary work	other organizations that you can freely join, performed voluntary work
N	Valid	7357	7355	7356	7351	7352	7355	7352	7354	7352	7352	7353	7358
	Missing	717	719	718	723	722	719	722	720	722	722	721	716
Mean		.11	.05	.01	.02	.01	.03	.01	.06	.01	.04	.04	.06
Median		.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Std. Deviation		.313	.217	.088	.125	.071	.174	.102	.240	.078	.198	.194	.233
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Uit de onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat het soort organisatie waarbij de meeste respondenten vrijwilligerswerk doen een sport-of outdoor club betreft (807 respondenten), met een gemiddelde score van 0,11 op een schaal van 0 tot 1. Voor de overige organisaties lijkt er weinig animo te zijn voor het doen van vrijwilligerswerk: de gemiddelde scores hiervoor liggen tussen 0,01 en 0,06 op een schaal van 0 tot 1.

a sports club or club for outdoor activities, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6550	81.1	89.0	89.0
	yes	807	10.0	11.0	100.0
	Total	7357	91.1	100.0	
Missing	System	717	8.9		
Total		8074	100.0		

a cultural association or hobby club, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6991	86.6	95.1	95.1
	yes	364	4.5	4.9	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

a trade union, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7299	90.4	99.2	99.2
	yes	57	.7	.8	100.0
	Total	7356	91.1	100.0	
Missing	System	718	8.9		
Total		8074	100.0		

a consumers organization or automobile club, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7315	90.6	99.5	99.5
	yes	37	.5	.5	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a business, professional or agrarian organization, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7235	89.6	98.4	98.4
	yes	116	1.4	1.6	100.0
	Total	7351	91.0	100.0	
Missing	System	723	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7124	88.2	96.9	96.9
	yes	231	2.9	3.1	100.0
	Total	7355	91.1	100.0	
Missing	System	719	8.9		
Total		8074	100.0		

an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7275	90.1	99.0	99.0
	yes	77	1.0	1.0	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a religious or church organization, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6903	85.5	93.9	93.9
	yes	451	5.6	6.1	100.0
	Total	7354	91.1	100.0	
Missing	System	720	8.9		
Total		8074	100.0		

a political party, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7307	90.5	99.4	99.4
	yes	45	.6	.6	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a science, education, teachers or parents association, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7052	87.3	95.9	95.9
	yes	300	3.7	4.1	100.0
	Total	7352	91.1	100.0	
Missing	System	722	8.9		
Total		8074	100.0		

a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	7066	87.5	96.1	96.1
	yes	287	3.6	3.9	100.0
	Total	7353	91.1	100.0	
Missing	System	721	8.9		
Total		8074	100.0		

other organizations that you can freely join, performed voluntary work

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	6934	85.9	94.2	94.2
	yes	424	5.3	5.8	100.0
	Total	7358	91.1	100.0	
Missing	System	716	8.9		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```
*variabele vrijwilligerswerk (VRW).
COMPUTE VRW=sum(cs08a007, cs08a012, cs08a017, cs08a022, cs08a027, cs08a032, cs08a037, cs08a042,
cs08a047, cs08a052, cs08a057, cs08a062).
VARIABLE LABELS VRW 'Vrijwilligerswerk'.
EXECUTE.
```

Ten eerste is een schaalconstructie gemaakt van alle vragen over of een respondent al dan niet vrijwilligerswerk doet bij de betreffende organisatie. Voor elke respondent zijn de scores (0=geen vrijwilligerswerk, 1= wel vrijwilligerswerk) voor elk van de 12 soorten organisaties bij elkaar opgeteld en in de schaalvariabele ‘Vrijwilligerswerk’ opgenomen. Een score van 12 op deze schaal indiceert dat de respondent bij alle 12 de organisaties vrijwilligerswerk doet of heeft gedaan en een score van 0 betekent dat de respondent bij geen enkele van de organisaties vrijwilligerswerk doet of heeft gedaan.

*Cronbachs alfa vrijwilligerswerk gedaan.

RELIABILITY

```

/VARIABLES=cs08a007 cs08a012 cs08a017 cs08a022 cs08a027 cs08a032 cs08a037 cs08a042 cs08a047
cs08a052 cs08a057 cs08a062
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.

```

Ten slotte is de Cronbach's Alpha berekend voor de schaalconstructie aan de hand van de items die gebruikt zijn om de schaalvariabele te maken. Aan de hand van deze maat wordt de betrouwbaarheid van de schaal bepaald: een hoge Cronbach's Alpha duidt op een hoge betrouwbaarheid van de gemaakte schaalvariabele. Voor deze schaal betreft de Cronbach's Alpha een waarde van 0,490: dit is in principe een onacceptabele score. De vuistregel stelt dat een score van 0,7 of hoger acceptabel is. Echter, omdat deze schaal gebruikt wordt in het construeren van de schaalvariabele 'sociale integratie in organisaties' gaan we toch voorlopig door met deze schaalvariabele.

Case Processing Summary

	N	%
Cases		
Valid	7341	90.9
Excluded ^a	733	9.1
Total	8074	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.490	12

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club or club for outdoor activities, performed voluntary work	.32	.571	.149	.504
a cultural association or hobby club, performed voluntary work	.38	.608	.247	.449
a trade union, performed voluntary work	.43	.707	.164	.479
a business, professional or agrarian organization, performed voluntary work	.42	.687	.173	.473
a consumers organization or automobile club, performed voluntary work	.43	.714	.167	.480
an organization for humanitarian aid, human rights, minorities or migrants, performed voluntary work	.40	.655	.192	.467
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, performed voluntary work	.42	.692	.218	.469
a religious or church organization, performed voluntary work	.37	.608	.195	.468
a political party, performed voluntary work	.43	.710	.176	.478
a science, education, teachers or parents association, performed voluntary work	.39	.627	.232	.455
a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, performed voluntary work	.39	.615	.286	.439
other organizations that you can freely join, performed voluntary work	.38	.601	.233	.454

SOMSCORE SOCIALE INTEGRATIE IN ORGANISATIES

```
*Somscore sociale integratie organisaties.
COMPUTE SIO=sum(DON, ACT, LID, VRW, BIN).
VARIABLE LABELS SIO 'Sociale integratie organisaties'
EXECUTE.
```

Vervolgens is er een somscore gemaakt die de sociale integratie in organisaties per respondent weergeeft. De waarde van deze variabele geeft de som van de scores van de schaalvariabelen die per categorie van sociale integratie gemaakt zijn: binding, donatie, lid, activiteit bijgewoond en vrijwilligerswerk gedaan. De somscore die hieruit komt kan een waarde tussen 0 en 62 aannemen, waarbij 0 aangeeft dat de respondent op geen enkele manier sociaal geïntegreerd is in organisaties, en een score van 62 indiceert dat de respondent maximaal sociaal geïntegreerd is in organisaties.

```
*Cronbachs alfa SIO.
RELIABILITY
/VARIABLES=BIN DON ACT LID VRW
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.
```

Ten slotte is ook voor deze uiteindelijke variabele de Cronbach's Alpha berekend om de betrouwbaarheid van de schaalconstructie te bepalen. Hoewel de waarden van de schaalcores die gebruikt worden om de mate van sociale integratie in organisaties te bepalen eigenlijk te laag waren om door te mogen als betrouwbare schaal, is de uiteindelijke Cronbach's Alpha van de mate van sociale integratie in organisaties 0,715 en daarmee acceptabel als schaalconstructie.

		N	%
Cases	Valid	7359	91.1
	Excluded ^a	715	8.9
	Total	8074	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Cronbach's Alpha	N of Items
.715	5

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Binding organisatie	3.6032	8.645	.897	.426
Donatie	5.8584	19.690	.434	.685
Activiteit bijwonen	6.0130	20.632	.383	.702
Lid	5.0208	16.719	.493	.659
Vrijwilligerswerk	6.2528	22.276	.325	.720

UITEINDELIJKE VARIABELE

```
*frequentie verdeling SIO.
FREQUENCIES VARIABLES=SIO
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Na het uitvoeren van de bewerkingen is er wederom een frequentieverdeling gemaakt, zowel van de oorspronkelijke dataset met alle respondenten erin, als van de dataset waar alle missende waarden zijn uitgefilterd. Opvallend hieraan is dat in de oorspronkelijke dataset meer respondenten waren opgenomen met een score van 0 op deze schaalvariabele, wat inhoudt dat zij helemaal niet sociaal geïntegreerd zijn in organisaties, namelijk 791 respondenten. In de dataset zonder de missende waarden zijn dit slechts nog 311 respondenten. Tevens is het gemiddelde van deze variabele hoger na het uitfilteren van de missende waarden, namelijk 7,35 ($SD=5,16$), ten opzichte van toen alle respondenten nog in de dataset waren opgenomen, met een gemiddelde van 6,69 ($SD=5,07$).

Voor het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics		
Sociale integratie organisaties		
N	Valid	7359
	Missing	715
Mean		6.6870
Std. Deviation		5.06554
Minimum		.00
Maximum		34.00

Sociale integratie organisaties					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet sociaal geïntegreerd in organisaties	791	9.8	10.7	10.7
	1.00	3	.0	.0	10.8
	2.00	1091	13.5	14.8	25.6
	3.00	95	1.2	1.3	26.9
	4.00	1136	14.1	15.4	42.3
	5.00	142	1.8	1.9	44.3
	6.00	998	12.4	13.6	57.8
	7.00	157	1.9	2.1	60.0
	8.00	807	10.0	11.0	70.9
	9.00	165	2.0	2.2	73.2
	10.00	576	7.1	7.8	81.0
	11.00	136	1.7	1.8	82.9
	12.00	372	4.6	5.1	87.9
	13.00	108	1.3	1.5	89.4
	14.00	229	2.8	3.1	92.5
	15.00	88	1.1	1.2	93.7
	16.00	146	1.8	2.0	95.7
	17.00	46	.6	.6	96.3
	18.00	84	1.0	1.1	97.4
	19.00	26	.3	.4	97.8
	20.00	41	.5	.6	98.3
	21.00	23	.3	.3	98.7
	22.00	34	.4	.5	99.1
	23.00	14	.2	.2	99.3
	24.00	29	.4	.4	99.7
	25.00	5	.1	.1	99.8
	26.00	5	.1	.1	99.8
	27.00	1	.0	.0	99.9
	28.00	3	.0	.0	99.9
	29.00	1	.0	.0	99.9
	30.00	1	.0	.0	99.9
	31.00	4	.0	.1	100.0
	32.00	1	.0	.0	100.0
	34.00	1	.0	.0	100.0
	Total	7359	91.1	100.0	
Missing	System	715	8.9		
Total		8074	100.0		

Na het uifilteren van de missende waarden:

Statistics

Sociale integratie organisaties

N	Valid	3715
	Missing	0
Mean		7.3451
Std. Deviation		5.15765
Minimum		.00
Maximum		34.00

Sociale integratie organisaties

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	311	8.4	8.4	8.4
	1.00	1	.0	.0	8.4
	2.00	465	12.5	12.5	20.9
	3.00	49	1.3	1.3	22.2
	4.00	514	13.8	13.8	36.1
	5.00	70	1.9	1.9	38.0
	6.00	515	13.9	13.9	51.8
	7.00	85	2.3	2.3	54.1
	8.00	429	11.5	11.5	65.7
	9.00	99	2.7	2.7	68.3
	10.00	347	9.3	9.3	77.7
	11.00	74	2.0	2.0	79.7
	12.00	220	5.9	5.9	85.6
	13.00	65	1.7	1.7	87.3
	14.00	136	3.7	3.7	91.0
	15.00	57	1.5	1.5	92.5
	16.00	92	2.5	2.5	95.0
	17.00	26	.7	.7	95.7
	18.00	49	1.3	1.3	97.0
	19.00	15	.4	.4	97.4
	20.00	23	.6	.6	98.0
	21.00	13	.3	.3	98.4
	22.00	22	.6	.6	99.0
	23.00	10	.3	.3	99.2
	24.00	12	.3	.3	99.6
	25.00	3	.1	.1	99.7
	26.00	3	.1	.1	99.7
	27.00	1	.0	.0	99.8
	28.00	3	.1	.1	99.8
	29.00	1	.0	.0	99.9
	30.00	1	.0	.0	99.9
	31.00	2	.1	.1	99.9
	32.00	1	.0	.0	100.0
	34.00	1	.0	.0	100.0
Total		3715	100.0	100.0	

DICHTHEID NETWERK

OORSPRONKELIJKE VARIABELE

```
*frequentie items aantal vrienden.
FREQUENCIES VARIABLES=cs08a294 cs08a295 cs08a296 cs08a297 cs08a298
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Respondenten konden aan de hand van de vragen cs08a294-298 maximaal 5 namen doorgeven van mensen die zij als goede vrienden beschouwen. Wanneer een respondent een naam heeft ingevuld, scoort hij 1 op dit item.

Wanneer er geen naam is ingevuld, krijgt de respondent een score van 0 op dit item. Uit onderstaande frequentietabellen blijkt dat de meeste respondenten wel een naam hebben ingevuld voor vriend 1, en dat het aantal respondenten die een naam hebben ingevuld per vriend extra steeds minder wordt. Dit is intuïtief goed te begrijpen: de meeste respondenten zullen in elk geval één goede vriend hebben, terwijl lang niet alle respondenten vijf goede vrienden hebben.

Statistics

		Name entered for person 1?	Name entered for person 2?	Name entered for person 3?	Name entered for person 4?	Name entered for person 5?
N	Valid	7369	7369	7369	7369	7369
	Missing	705	705	705	705	705
Mean		.87	.79	.67	.51	.36
Std. Deviation		.331	.410	.469	.500	.481
Minimum		0	0	0	0	0
Maximum		1	1	1	1	1

Name entered for person 1?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	925	11.5	12.6	12.6
	yes	6444	79.8	87.4	100.0
	Total	7369	91.3	100.0	
Missing	System	705	8.7		
Total		8074	100.0		

Name entered for person 2?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	1576	19.5	21.4	21.4
	yes	5793	71.7	78.6	100.0
	Total	7369	91.3	100.0	
Missing	System	705	8.7		
Total		8074	100.0		

Name entered for person 3?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	2410	29.8	32.7	32.7
	yes	4959	61.4	67.3	100.0
	Total	7369	91.3	100.0	
Missing	System	705	8.7		
Total		8074	100.0		

Name entered for person 4?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	3633	45.0	49.3	49.3
	yes	3736	46.3	50.7	100.0
	Total	7369	91.3	100.0	
Missing	System	705	8.7		
Total		8074	100.0		

Name entered for person 5?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	no	4684	58.0	63.6	63.6
	yes	2685	33.3	36.4	100.0
	Total	7369	91.3	100.0	
Missing	System	705	8.7		
Total		8074	100.0		


```

FREQUENCIES VARIABLES= cs08a305 cs08a306 cs08a307 cs08a308 cs08a309 cs08a310 cs08a311
                        cs08a312 cs08a313 cs08a314
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.

```

Daarnaast is er aan de respondenten gevraagd om aan te geven hoe goed zijn eigen vrienden met elkaar omgaan of elkaar kennen. Hiervoor zijn drie antwoordcategorieën opgesteld:

1. Heel hecht
2. Zijn niet heel hecht, maar ook geen vreemden van elkaar
3. Totale vreemdelingen voor elkaar

Voor elke mogelijke combinatie van vrienden van de respondent is hieronder een frequentieverdeling te vinden die de hechtheid van de vrienden onderling weergeven.

Statistics

		Age respondent	How close are these people to each other? person 1 and person 2:	How close are these people to each other? person 1 and person 3:	How close are these people to each other? person 1 and person 4:	How close are these people to each other? person 1 and person 5:	How close are these people to each other? person 2 and person 3:	How close are these people to each other? person 2 and person 4:	How close are these people to each other? person 2 and person 5:	How close are these people to each other? person 3 and person 4:	How close are these people to each other? person 3 and person 5:	How close are these people to each other? person 4 and person 5:
N	Valid	3715	3682	3165	2374	1697	3151	2359	1692	2353	1688	1683
	Missing	0	33	550	1341	2018	564	1356	2023	1362	2027	2032
Mean		45.32	1.48	1.64	1.74	1.81	1.76	1.97	2.04	1.93	2.09	1.99
Std. Deviation		15.432	.641	.686	.696	.719	.736	.738	.731	.764	.725	.779
Minimum		16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maximum		94	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

How close are these people to each other? person 1 and person 2:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	2204	59.3	59.9	59.9
	not close, but not total strangers to each other either	1181	31.8	32.1	91.9
	total strangers to each other	297	8.0	8.1	100.0
	Total	3682	99.1	100.0	
Missing	I don't know	29	.8		
	System	4	.1		
	Total	33	.9		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 1 and person 3:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	1516	40.8	47.9	47.9
	not close, but not total strangers to each other either	1269	34.2	40.1	88.0
	total strangers to each other	380	10.2	12.0	100.0
	Total	3165	85.2	100.0	
Missing	I don't know	35	.9		
	System	515	13.9		
	Total	550	14.8		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 1 and person 4:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	958	25.8	40.4	40.4
	not close, but not total strangers to each other either	1067	28.7	44.9	85.3
	total strangers to each other	349	9.4	14.7	100.0
	Total	2374	63.9	100.0	
Missing	I don't know	29	.8		
	System	1312	35.3		
	Total	1341	36.1		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 1 and person 5:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	627	16.9	36.9	36.9
	not close, but not total strangers to each other either	760	20.5	44.8	81.7
	total strangers to each other	310	8.3	18.3	100.0
	Total	1697	45.7	100.0	
Missing	I don't know	35	.9		
	System	1983	53.4		
	Total	2018	54.3		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 2 and person 3:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	1328	35.7	42.1	42.1
	not close, but not total strangers to each other either	1260	33.9	40.0	82.1
	total strangers to each other	563	15.2	17.9	100.0
	Total	3151	84.8	100.0	
Missing	I don't know	50	1.3		
	System	514	13.8		
	Total	564	15.2		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 2 and person 4:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	685	18.4	29.0	29.0
	not close, but not total strangers to each other either	1071	28.8	45.4	74.4
	total strangers to each other	603	16.2	25.6	100.0
	Total	2359	63.5	100.0	
Missing	I don't know	45	1.2		
	System	1311	35.3		
	Total	1356	36.5		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 2 and person 5:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	418	11.3	24.7	24.7
	not close, but not total strangers to each other either	785	21.1	46.4	71.1
	total strangers to each other	489	13.2	28.9	100.0
	Total	1692	45.5	100.0	
Missing	I don't know	41	1.1		
	System	1982	53.4		
	Total	2023	54.5		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 3 and person 4:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	779	21.0	33.1	33.1
	not close, but not total strangers to each other either	966	26.0	41.1	74.2
	total strangers to each other	608	16.4	25.8	100.0
	Total	2353	63.3	100.0	
Missing	I don't know	52	1.4		
	System	1310	35.3		
	Total	1362	36.7		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 3 and person 5:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	377	10.1	22.3	22.3
	not close, but not total strangers to each other either	789	21.2	46.7	69.1
	total strangers to each other	522	14.1	30.9	100.0
	Total	1688	45.4	100.0	
Missing	I don't know	46	1.2		
	System	1981	53.3		
	Total	2027	54.6		
Total		3715	100.0		

How close are these people to each other? person 4 and person 5:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very close	517	13.9	30.7	30.7
	not close, but not total strangers to each other either	662	17.8	39.3	70.1
	total strangers to each other	504	13.6	29.9	100.0
	Total	1683	45.3	100.0	
Missing	I don't know	50	1.3		
	System	1982	53.4		
	Total	2032	54.7		
Total		3715	100.0		

BEWERKINGEN

```
*Somscore aantal alters respondent (ALT).
COMPUTE ALT=sum(cs08a294, cs08a295, cs08a296, cs08a297, cs08a298).
VARIABLE LABELS ALT 'Alters respondent'.
EXECUTE.
```

Eerst is een somscore aangemaakt om te bepalen hoeveel *alters* (lees: vrienden) de respondent heeft (ALT). Hierbij konden maximaal vijf namen opgegeven worden. Wanneer een naam is ingevoerd krijgt de respondent een score van 1 en wanneer er geen naam is ingevuld krijgt de respondent een score van 0. Voor de somscore ALT kan de respondent minimaal een score van 0 hebben, wat inhoudt dat hij geen enkele naam als vriend heeft doorgegeven. De maximale score die een respondent kan hebben is 5, wanneer hij 5 namen heeft ingevuld.

*Cronbachs alfa somscore aantal alters.

RELIABILITY

```
/VARIABLES=cs08a294 cs08a295 cs08a296 cs08a297 cs08a298
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.
```

Vervolgens is de Cronbach's Alpha berekend om de betrouwbaarheid van de schaalconstructie te bepalen. Met een waarde van 0,858 kan gesteld worden dat de schaalconstructie als goed is aangemerkt en in verdere analyses gebruikt mag worden.

		N	%
Cases	Valid	7369	91.3
	Excluded ^a	705	8.7
	Total	8074	100.0

Cronbach's Alpha	N of Items
.858	5

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Name entered for person 1?	2.33	2.447	.547	.859
Name entered for person 2?	2.42	2.114	.705	.822
Name entered for person 3?	2.53	1.887	.788	.797
Name entered for person 4?	2.70	1.846	.757	.806
Name entered for person 5?	2.84	2.057	.605	.848

*aantal paren van alters per respondent berekenen (PAIR).

```
COMPUTE PAIR=ALT * (ALT - 1) / 2.
VARIABLE LABELS PAIR 'Paren van alters respondent'.
EXECUTE.
```

Daarna is een variabele aangemaakt om het aantal paren van alters per respondent te berekenen (PAIR), met de volgende formule: $PAIR = ALT * (ALT-1) / 2$.

*Hechtheidsvariabelen voor alle mogelijke paren van alters.

```
RECODE cs08a305 cs08a306 cs08a307 cs08a308 cs08a309 cs08a310 cs08a311 cs08a312 cs08a313 cs08a314
(1=1) (ELSE=0) INTO PAIR1 PAIR2 PAIR3 PAIR4 PAIR5 PAIR6 PAIR7 PAIR8 PAIR9 PAIR10.
EXECUTE.
```

Vervolgens is er voor elk mogelijk paar van alters een hechtheidsvariabele berekend (PAIR1-10). Hierbij indiceert een waarde van 1 dat de alters hecht zijn en een waarde van 0 dat dit niet het geval is.

```
*Somscore van hechtheidsvariabelen = hechte paren(HP).
COMPUTE HP=sum(PAIR1, PAIR2, PAIR3, PAIR4, PAIR5, PAIR6, PAIR7, PAIR8, PAIR9, PAIR10).
VARIABLE LABELS HP 'Hechte paren'.
EXECUTE.
```

Daaropvolgend is een somscore van de hechtheidsvariabelen geconstrueerd, waarin alle door voor elke respondent alle paren van alters op te tellen die als hecht zijn gewaardeerd. Deze variabele geeft het aantal hechte paren alters van de respondent weer (HP). De Cronbach's Alpha van deze schaal is 0,840. Deze schaal geeft dus een betrouwbare indicatie van het aantal hechte paren van de respondent.

```
*Cronbachs alfa hechte paren.
RELIABILITY
/VARIABLES=PAIR1 PAIR2 PAIR3 PAIR4 PAIR5 PAIR6 PAIR7 PAIR8 PAIR9 PAIR10
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
/MODEL=ALPHA
/SUMMARY=TOTAL.
```

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	8074	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	8074	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.840	10

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
PAIR1	1.3874	4.419	.466	.837
PAIR2	1.5167	4.320	.587	.821
PAIR3	1.6222	4.457	.629	.816
PAIR4	1.6849	4.772	.533	.826
PAIR5	1.5486	4.435	.547	.825
PAIR6	1.6684	4.620	.607	.819
PAIR7	1.7217	4.913	.528	.828
PAIR8	1.6506	4.620	.568	.822
PAIR9	1.7260	4.944	.517	.829
PAIR10	1.6999	4.891	.479	.830

```
*Dichtheidsvariabele netwerk hechte paren/ aantal paren.
COMPUTE DICHT=(HP / PAIR).
VARIABLE LABELS DICHT 'Dichtheidsvariabele netwerk'.
EXECUTE.
```

Ten slotte is de uiteindelijke variabele gemaakt door het aantal hechte paren te delen door het totale aantal paren. Dit resulteert in de variabele 'dichtheidsvariabele netwerk' die de structuur van het netwerk weergeeft. De variabele kan een waarde tussen of gelijk aan 0 en 1 aangeven, waarbij 0 duidt op een open netwerk structuur en 1 op een gesloten netwerk structuur.

UITEINDELIJKE VARIABELE

```
*frequentieverdeling dichtheidsvariabele netwerk.
FREQUENCIES VARIABLES=DICHT
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Uit onderstaande frequentieverdelingen blijkt dat wanneer alle respondenten nog in de dataset zitten, er een stuk meer mensen een volledig open netwerk hebben (1870), dan respondenten met een volledig gesloten netwerk (1149), terwijl dit verschil een stuk kleiner is wanneer de missende waarden uit de dataset verwijderd zijn: dan hebben bijna evenveel mensen ofwel een volledig open, ofwel een volledig gesloten netwerk. Dit is ook terug te zien in de gemiddelden: voor het uitfilteren van de missende waarden is het gemiddelde voor de dichtheidsvariabele van het netwerk 0,37, ten opzichte van een gemiddelde van 0,42 wanneer de missende waarden verwijderd zijn uit de dataset. Een hoger gemiddelde op een schaal van 0 tot 1 duidt op een gemiddeld geslotener netwerk, en dus zorgt het uitfilteren van de missende waarden ervoor dat de gemiddelde score van de respondenten op de dichtheid van hun netwerk iets meer geslotener is dan wanneer de missende waarden er niet uitgefilterd worden.

Voor het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics			Dichtheidsvariabele netwerk			
Dichtheidsvariabele netwerk			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
N	Valid	6468				
	Missing	1606				
Mean		.3727				
Std. Deviation		.35880				
Minimum		.00				
Maximum		1.00				
Valid	.00	1870	23.2	28.9	28.9	
	.10	386	4.8	6.0	34.9	
	.17	263	3.3	4.1	38.9	
	.20	357	4.4	5.5	44.5	
	.30	482	6.0	7.5	51.9	
	.33	541	6.7	8.4	60.3	
	.40	357	4.4	5.5	65.8	
	.50	413	5.1	6.4	72.2	
	.60	256	3.2	4.0	76.1	
	.67	193	2.4	3.0	79.1	
	.70	121	1.5	1.9	81.0	
	.80	41	.5	.6	81.6	
	.83	21	.3	.3	82.0	
	.90	18	.2	.3	82.2	
	1.00	1149	14.2	17.8	100.0	
	Total		6468	80.1	100.0	
	Missing	System	1606	19.9		
Total		8074	100.0			

Na het uifilteren van de missende waarden:

Statistics

Dichtheidsvariabele netwerk

N	Valid	3715
		Missing
Mean		.4215
Std. Deviation		.35339
Minimum		.00
Maximum		1.00

Dichtheidsvariabele netwerk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	735	19.8	19.8	19.8
	.10	253	6.8	6.8	26.6
	.17	157	4.2	4.2	30.8
	.20	234	6.3	6.3	37.1
	.30	308	8.3	8.3	45.4
	.33	350	9.4	9.4	54.8
	.40	232	6.2	6.2	61.1
	.50	272	7.3	7.3	68.4
	.60	169	4.5	4.5	72.9
	.67	133	3.6	3.6	76.5
	.70	80	2.2	2.2	78.7
	.80	27	.7	.7	79.4
	.83	13	.3	.3	79.8
	.90	9	.2	.2	80.0
	1.00	743	20.0	20.0	100.0
	Total		3715	100.0	100.0

POLITIEKE OPVATTINGEN

OORSPRONKELIJKE VARIABELE

```
*frequentietabel voor bewerkingen.
FREQUENCIES VARIABLES=cv08a101
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

De oorspronkelijke variabele die gebruikt is om de politieke voorkeur van de respondenten te bepalen is de volgende vraag: waar zou je jezelf plaatsen op een schaal van 0-10, waarbij een score van 0 linkse politieke voorkeur inhoudt en 10 een rechts politieke voorkeur? Met een gemiddelde score van 5,21 op een schaal van 0 t/m 10 lijken de respondenten gemiddeld een centraal georiënteerde politieke voorkeur te hebben.

Statistics

Where would you place yourself on the scale below, where 0 means left and 10 means right?

N	Valid	5895
		Missing
Mean		5.21
Median		5.00
Std. Deviation		2.118
Minimum		0
Maximum		10

Where would you place yourself on the scale below, where 0 means left and 10 means right?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	left	133	1.6	2.3	2.3
	1	157	1.9	2.7	4.9
	2	413	5.1	7.0	11.9
	3	605	7.5	10.3	22.2
	4	610	7.6	10.3	32.5
	5	1234	15.3	20.9	53.5
	6	934	11.6	15.8	69.3
	7	1044	12.9	17.7	87.0
	8	576	7.1	9.8	96.8
	9	100	1.2	1.7	98.5
	right	89	1.1	1.5	100.0
	Total	5895	73.0	100.0	
Missing	I dont know	902	11.2		
	System	1277	15.8		
	Total	2179	27.0		
Total		8074	100.0		

BEWERKINGEN

```
*schaal omcoderen links-rechts (PROG).
RECODE cv08a101 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) INTO PROG.
EXECUTE.
```

Omdat dit onderzoek zich richt op de mate van progressiviteit is ervoor gekozen om de links-rechts schaal om te draaien en dus te hercoderen, zodat een hogere score op deze variabele een linkse (en dus progressieve) politieke voorkeur aanduidt.

UITEINDELIJKE VARIABELE

```
*frequentietabel na bewerkingen PROG.
FREQUENCIES VARIABLES=PROG
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Na het hercoderen is enkel de interpretatie van de waardes veranderd: een score van 10 betekent nu dat de respondent zeer links (en dus progressief) georiënteerd is, terwijl een score van 0 op een rechtse (conservatieve) politieke voorkeur duidt.

Voor het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics

Waar plaats je jezelf op een schaal van rechts-links betreffende politieke voorkeur

N	Valid	5895
	Missing	2179
Mean		4.7891
Median		5.0000
Std. Deviation		2.11803
Minimum		.00
Maximum		10.00

Waar plaats je jezelf op de schaal van rechts-links betreffende politieke voorkeur, waarbij 0 voor rechts staat en 10 voor links

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Rechts (conservatief)	89	1.1	1.5	1.5
	1.00	100	1.2	1.7	3.2
	2.00	576	7.1	9.8	13.0
	3.00	1044	12.9	17.7	30.7
	4.00	934	11.6	15.8	46.5
	5.00	1234	15.3	20.9	67.5
	6.00	610	7.6	10.3	77.8
	7.00	605	7.5	10.3	88.1
	8.00	413	5.1	7.0	95.1
	9.00	157	1.9	2.7	97.7
	Links (progressief)	133	1.6	2.3	100.0
Total		5895	73.0	100.0	
Missing	System	2179	27.0		
Total		8074	100.0		

Na het uitfilteren van de missende waarden:

Statistics

PROG

N	Valid	3715
	Missing	0
Mean		4.8703
Median		5.0000
Std. Deviation		2.13476
Minimum		.00
Maximum		10.00

PROG

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Rechts (conservatief)	50	1.3	1.3	1.3
	1.00	65	1.7	1.7	3.1
	2.00	353	9.5	9.5	12.6
	3.00	633	17.0	17.0	29.6
	4.00	602	16.2	16.2	45.8
	5.00	706	19.0	19.0	64.8
	6.00	397	10.7	10.7	75.5
	7.00	423	11.4	11.4	86.9
	8.00	305	8.2	8.2	95.1
	9.00	108	2.9	2.9	98.0
	Links (progressief)	73	2.0	2.0	100.0
Total		3715	100.0	100.0	

BIJLAGE 2

SYNTAX EN OUTPUT LEEG MODEL

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT PROG
/METHOD=ENTER D1_middelbaar D2_hoger
/SCATTERPLOT=(*ZPRED ,*ZRESID)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
/SAVE COOK LEVER RESID ZRESID SRESID DFBETA DFFIT.
```

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.096 ^a	.009	.009	2.12545	.009	17.304	2	3712	.000

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Middelbaar opgeleid

b. Dependent Variable: PROG

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	156.341	2	78.170	17.304	.000 ^b
	Residual	16769.123	3712	4.518		
	Total	16925.463	3714			

a. Dependent Variable: PROG

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Middelbaar opgeleid

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4.719	.064		73.736	.000	4.593	4.844		
	Middelbaar opgeleid	-.008	.088	-.002	-.088	.930	-.180	.164	.706	1.416
	Hoger opgeleid	.422	.086	.095	4.896	.000	.253	.591	.706	1.416

a. Dependent Variable: PROG

LEEG MODEL

In deze regressieanalyse is de mate van progressiviteit de afhankelijke variabelen, en zijn de dummyvariabelen voor middelbaar- en hoger opgeleiden toegevoegd als onafhankelijke variabelen. Met dit 'lege' model kan het directe effect van opleidingsniveau op de mate van progressiviteit bekeken worden, zonder dat hierbij gecontroleerd wordt voor de effecten van overige variabelen. Uit deze analyse blijkt dat middelbaar opgeleiden

gemiddeld -0,008 lager scoren op de mate van progressiviteit dan lager opgeleiden met een gemiddelde van 4,711, tegenover een gemiddelde van de lager opgeleiden van 4,719. Hierbij is echter geen sprake van een significant verschil tussen de groepsgemiddelden, en dus kan niet geconcludeerd worden dat middelbaar opgeleiden significant progressiever zijn dan lager opgeleiden. Voor hoger opgeleiden is er wel sprake van een significant effect: gemiddeld genomen scoren hoger opgeleiden 0,422 hoger op de mate van progressiviteit dan lager opgeleiden. Het groepsgemiddelde voor hoger opgeleiden zit op 5,141. Wanneer er geen rekening gehouden wordt met derde- of controlevariabelen zijn hoger opgeleiden gemiddeld genomen dus progressiever dan lager opgeleiden.

SYNTAX EN OUTPUT VOOR MODEL 1, 3A EN 4.

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT PROG
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger SIO
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger SIO DICHT
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
/SAVE COOK LEVER RESID ZRESIC DFBETA DFFIT.
```

Model Summary^d

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.127 ^a	.016	.015	2.11868	.016	15.152	4	3710	.000
2	.131 ^b	.017	.016	2.11767	.001	4.544	1	3709	.033
3	.143 ^c	.020	.019	2.11466	.003	11.565	1	3708	.001

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties, Dichtheidsvariabele netwerk

d. Dependent Variable: PROG

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	272.050	4	68.012	15.152	.000 ^b
	Residual	16653.414	3710	4.489		
	Total	16925.463	3714			
2	Regression	292.429	5	58.486	13.042	.000 ^c
	Residual	16633.034	3709	4.485		
	Total	16925.463	3714			
3	Regression	344.147	6	57.358	12.827	.000 ^d
	Residual	16581.316	3708	4.472		
	Total	16925.463	3714			

a. Dependent Variable: PROG

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties

d. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties, Dichtheidsvariabele netwerk

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4.202	.140		29.964	.000	3.927	4.477		
	Geslacht respondent	.305	.070	.071	4.336	.000	.167	.443	.987	1.013
	Age respondent	.007	.002	.049	2.930	.003	.002	.011	.956	1.046
	Middelbaar opgeleid	.040	.089	.009	.450	.653	-.134	.215	.681	1.468
	Hoger opgeleid	.490	.087	.110	5.608	.000	.318	.661	.684	1.462
2	(Constant)	4.170	.141		29.578	.000	3.894	4.447		
	Geslacht respondent	.307	.070	.072	4.368	.000	.169	.445	.987	1.013
	Age respondent	.006	.002	.040	2.324	.020	.001	.010	.900	1.112
	Middelbaar opgeleid	.016	.090	.004	.177	.859	-.160	.192	.670	1.491
	Hoger opgeleid	.446	.090	.101	4.979	.000	.270	.622	.649	1.541
	Sociale integratie organisaties	.015	.007	.036	2.132	.033	.001	.029	.905	1.104
3	(Constant)	4.322	.148		29.267	.000	4.032	4.611		
	Geslacht respondent	.296	.070	.069	4.208	.000	.158	.434	.985	1.015
	Age respondent	.006	.002	.043	2.527	.012	.001	.011	.896	1.116
	Middelbaar opgeleid	-.002	.090	.000	-.021	.983	-.178	.174	.668	1.497
	Hoger opgeleid	.408	.090	.092	4.525	.000	.231	.585	.639	1.565
	Sociale integratie organisaties	.014	.007	.035	2.046	.041	.001	.028	.905	1.105
	Dichtheidsvariabele netwerk	-.338	.099	-.056	-3.401	.001	-.533	-.143	.974	1.027

a. Dependent Variable: PROG

SYNTAX EN OUTPUT VOOR MODEL 1, 3B EN 4.

REGRESSION

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT PROG
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger DICHT
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger SIO DICHT
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
/SAVE COOK LEVER RESID ZRESID SRESID DFBETA DFFIT.

```

Model Summary^d

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.127 ^a	.016	.015	2.11868	.016	15.152	4	3710	.000
2	.139 ^b	.019	.018	2.11556	.003	11.927	1	3709	.001
3	.143 ^c	.020	.019	2.11466	.001	4.185	1	3708	.041

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk, Sociale integratie organisaties

d. Dependent Variable: PROG

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	272.050	4	68.012	15.152	.000 ^b
	Residual	16653.414	3710	4.489		
	Total	16925.463	3714			
2	Regression	325.432	5	65.086	14.542	.000 ^c
	Residual	16600.031	3709	4.476		
	Total	16925.463	3714			
3	Regression	344.147	6	57.358	12.827	.000 ^d
	Residual	16581.316	3708	4.472		
	Total	16925.463	3714			

a. Dependent Variable: PROG

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk

d. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk, Sociale integratie organisaties

		Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4.202	.140		29.964	.000	3.927	4.477		
	Geslacht respondent	.305	.070	.071	4.336	.000	.167	.443	.987	1.013
	Age respondent	.007	.002	.049	2.930	.003	.002	.011	.956	1.046
	Middelbaar opgeleid	.040	.089	.009	.450	.653	-.134	.215	.681	1.468
	Hoger opgeleid	.490	.087	.110	5.608	.000	.318	.661	.684	1.462
2	(Constant)	4.355	.147		29.659	.000	4.067	4.643		
	Geslacht respondent	.294	.070	.068	4.174	.000	.156	.432	.985	1.015
	Age respondent	.007	.002	.052	3.121	.002	.003	.012	.953	1.049
	Middelbaar opgeleid	.021	.089	.005	.235	.814	-.154	.196	.679	1.473
	Hoger opgeleid	.449	.088	.101	5.106	.000	.277	.622	.672	1.488
	Dichtheidsvariabele netwerk	-.344	.099	-.057	-3.454	.001	-.539	-.149	.975	1.026
3	(Constant)	4.322	.148		29.267	.000	4.032	4.611		
	Geslacht respondent	.296	.070	.069	4.208	.000	.158	.434	.985	1.015
	Age respondent	.006	.002	.043	2.527	.012	.001	.011	.896	1.116
	Middelbaar opgeleid	-.002	.090	.000	-.021	.983	-.178	.174	.668	1.497
	Hoger opgeleid	.408	.090	.092	4.525	.000	.231	.585	.639	1.565
	Dichtheidsvariabele netwerk	-.338	.099	-.056	-3.401	.001	-.533	-.143	.974	1.027
	Sociale integratie organisaties	.014	.007	.035	2.046	.041	.001	.028	.905	1.105

a. Dependent Variable: PROG

MODEL 1

Met dit model wordt het verschil tussen de verschillende opleidingsniveaus getoetst op hun mate van progressiviteit, waarbij gecontroleerd is voor de invloed van geslacht en leeftijd. Aan de hand van een regressieanalyse waarbij de mate van progressiviteit de afhankelijke variabele is en het opleidingsniveau de onafhankelijke variabele vormt. De geschatte helling van de dummy variabele middelbaar opgeleid geeft het verschil tussen middelbaar opgeleiden en de referentiegroep lager opgeleiden op de mate van progressiviteit. De geschatte helling van de dummy hoger opgeleid geeft het verschil tussen hoger en lager opgeleiden op de mate van progressiviteit.

MODEL 3A

Met dit model wordt gekeken naar de invloed van de mate van sociale integratie in organisaties en opleidingsniveau op de mate van progressiviteit. Door de geschatte helling van de dummy variabelen middelbaar- en hoger opgeleid uit dit model te vergelijken met de hellingen uit model 1, kan bepaald worden of er sprake is van een mediërend effect van de mate van sociale integratie in organisaties op het verband tussen opleidingsniveau en de mate van progressiviteit. Daarnaast wordt dit model gebruikt om hypothese 3 te toetsen.

MODEL 3B

Model 3b kijkt naar de invloed van de dichtheid van het netwerk van een individu en zijn opleidingsniveau, op de mate van progressiviteit. Door de geschatte hellingen van de dummy variabelen middelbaar- en hoger

opgeleid te vergelijken met de hellingen uit model 1, kan gekeken worden naar het mediërende effect van de dichtheid van het netwerk op de invloed van opleidingsniveau op de mate van progressiviteit. Tevens toetst dit model hypothese 2.

MODEL 4

Model 4 vormt het laatste model. Met dit model kijken we naar het geschatte effect van opleidingsniveau op de mate van progressiviteit, waarbij voor de invloed van de verklaringsfactoren sociale integratie organisaties en dichtheid van het netwerk gecontroleerd wordt. Met dit model wordt onderzocht in hoeverre de mate van sociale integratie in organisaties en de dichtheid van het netwerk het verschil in mate van progressiviteit tussen de verschillende opleidingsniveaus kan verklaren. Om dit te bepalen wordt de geschatte helling van beide opleidingsniveau-dummy variabelen vergeleken met de hellingen uit model 1.

SYNTAX EN OUTPUT MODEL 2A

REGRESSION

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT SIO
/METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID) .

```

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.307 ^a	.095	.094	4.91042	.095	96.851	4	3710	.000

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Dependent Variable: Sociale integratie organisaties

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9341.173	4	2335.293	96.851	.000 ^b
	Residual	89456.425	3710	24.112		
	Total	98797.598	3714			

a. Dependent Variable: Sociale integratie organisaties

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

		Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	2.132	.325		6.560	.000	1.495	2.770		
	Geslacht respondent	-.145	.163	-.014	- .886	.376	-.464	.175	.987	1.013
	Age respondent	.082	.005	.244	15.296	.000	.071	.092	.956	1.046
	Middelbaar opgeleid	1.600	.206	.147	7.757	.000	1.196	2.005	.681	1.468
	Hoger opgeleid	2.880	.202	.269	14.231	.000	2.483	3.276	.684	1.462

a. Dependent Variable: Sociale integratie organisaties

MODEL 2A

Met dit model kijken we naar de assumptie dat hoger opgeleiden een hogere mate van sociale integratie in organisaties hebben dan lager opgeleiden. Met een regressieanalyse wordt het verschil in mate van sociale integratie tussen de verschillende opleidingsniveaus getoetst. Tevens wordt hierbij gecontroleerd voor de effecten van leeftijd en geslacht.

SYNTAX EN OUTPUT MODEL 2B

```

REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT DICT
  /METHOD=ENTER GSL cf08a004 D1_middelbaar D2_hoger
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID) .

```

Model Summary ^b									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.159 ^a	.025	.024	.34910	.025	24.004	4	3710	.000

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Dependent Variable: Dichtheidsvariabele netwerk

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11.701	4	2.925	24.004	.000 ^b
	Residual	452.130	3710	.122		
	Total	463.831	3714			

a. Dependent Variable: Dichtheidsvariabele netwerk

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	.444	.023		19.200	.000	.398	.489		
	Geslacht respondent	-.033	.012	-.047	-2.881	.004	-.056	-.011	.987	1.013
	Age respondent	.001	.000	.056	3.380	.001	.001	.002	.956	1.046
	Middelbaar opgeleid	-.056	.015	-.074	-3.786	.000	-.084	-.027	.681	1.468
	Hoger opgeleid	-.118	.014	-.161	-8.193	.000	-.146	-.090	.684	1.462

a. Dependent Variable: Dichtheidsvariabele netwerk

MODEL 2B

Dit model kijkt naar de assumptie dat hoger opgeleiden een gemiddeld een opener netwerkstructuur hebben dan lager opgeleiden. Met een regressieanalyse wordt het verschil in de dichtheid van het netwerk tussen de verschillende opleidingsniveaus getoetst. Tevens wordt hierbij gecontroleerd voor de effecten van leeftijd en geslacht.

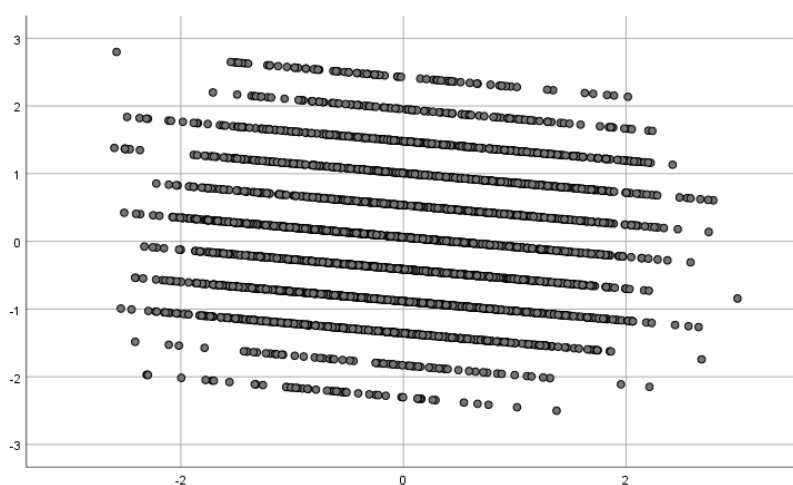

BIJLAGE 3

ASSUMPTIES

In de regressieanalyses zijn de VIF waarden meegenomen om de mate van samenhang tussen de onafhankelijke variabelen te onderzoeken. Dit wordt ook wel multicollineariteit genoemd. Een hoge mate van multicollineariteit kan problemen veroorzaken, omdat het hierdoor moeilijk wordt om de afzonderlijke bijdrage per variabele te bepalen. Volgens de vuistregels dienen VIF waarden lager dan 4 te zijn om als correcte VIF waarde gezien te worden. Wanneer dit het geval is, is de onderlinge samenhang tussen de verschillende onafhankelijke variabelen niet te groot en levert dit geen problemen op. Zoals in tabel 6 te zien is, is geen enkele VIF waarde groter dan 1,57 en kunnen deze allen als correcte VIF waarde geïdentificeerd worden en kan het model dus gebruikt worden voor verdere analyses.

Om te bepalen of de onderzoeksresultaten betrouwbaar en dus bruikbaar zijn, wordt een viertal assumpties gecontroleerd voor lineaire regressie: onafhankelijkheid, lineariteit, homoscedasticiteit en normaliteit. Dit heeft als doel om te voorkomen dat er een vertekend beeld van de resultaten optreedt. De eerste assumptie betreft de onafhankelijkheid van de observaties. De dataset bestaat uit 3715 respondenten. Deze respondenten zijn geworven uit huishoudens, waarbij één persoon uit dit huishouden verantwoordelijk is voor het invullen van de vragenlijsten van de overige personen uit het huishouden. Elk huishouden vult de vragenlijsten onafhankelijk van elkaar in: de scores van het ene huishouden beïnvloeden niet de scores van het andere huishouden. Daarom kan er gesproken worden van onafhankelijke waarnemingen.

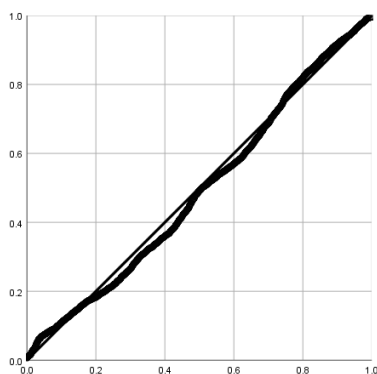

Figuur 1: Residual plot

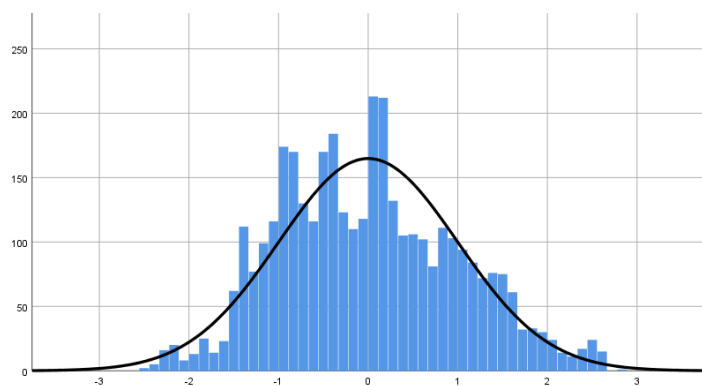
Aan de hand van de residual plot in figuur 1 worden de assumpties van lineariteit en homoscedasticiteit gecontroleerd. De y-as geeft de gestandaardiseerde residuen met een waarde tussen -3 en 3. Op de x-as staan de gestandaardiseerde voorspelde waarden van de mate van progressiviteit. Om aan de assumptie van lineariteit te voldoen dient het gemiddelde van de residuen gelijk te zijn aan nul, voor elke set van x-waarden. Dit zou een willekeurige puntenwolk betreffen, waarin geen systematische afwijking te vinden zijn. Echter blijkt uit figuur 1 dat dit niet het geval is: er is sprake van een patroon in de residuen, gebaseerd op de 11 verschillende schaalscores aan de hand waarvan de mate van progressiviteit gemeten is. De assumptie van lineariteit wordt dus geschonden.

Homoscedasticiteit treedt op wanneer de standaarddeviatie van de residuen constant is voor elke set van x-waarden. In figuur 1 is te zien dat deze assumptie niet geschonden wordt: hoewel er sprake is van een patroon die veroorzaakt wordt door de antwoordcategorieën van de afhankelijke variabele mate van progressiviteit, is de spreiding per set van x-waarden gelijk.

Tot slot de assumptie van normaliteit: hiermee wordt bedoeld dat de residuen een normale verdeling volgen en dus symmetrisch verdeeld zijn. Om deze assumptie te toetsen wordt gekeken naar de PP-plot in figuur 2 en histogram in figuur 3. Om aan de assumptie van normaliteit te voldoen, dienen de residuen op de diagonale lijn in de PP-plot in figuur 2 te liggen. Dit is grotendeels het geval: er is slechts op een aantal punten sprake van een lichte afwijking van de diagonale lijn. Deze lichte afwijking is echter niet voldoende om als een schending geïnterpreteerd te worden. Vervolgens kijken we naar de histogram in figuur 3, om te controleren of de residuen een normale verdeling volgen. Hieruit blijkt dat er sprake is van een aantal pieken in het midden van de verdeling, waardoor er geen sprake is van een volledige normale verdeling. Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een lichte schending van de assumptie van normaliteit, maar deze wordt niet als problematisch beschouwd.

Figuur 2: PP-plot residuen

Figuur 3: Histogram residuen

OUTLIERS

Tot slot is het belangrijk om de dataset te controleren op eventuele outliers. Dit zijn waarnemingen die mogelijk een grote invloed hebben op de resultaten en hiermee tot een vertekend beeld van de resultaten kunnen leiden. Er zijn meerdere maten gebruikt in deze analyse om outliers te vinden, zoals de residuen, Leverage, Cook's distance en de DFFIT. Er zijn vier waarnemingen die op ten minste 3 van de gebruikte maten een opvallende score hadden, namelijk die van respondent 841134, 861755, 850418 en 824490. Deze waarnemingen zijn in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Waarden van het residu, Leverage, Cook's Distance en DFFIT van de cases met outliers en/of invloedrijke punten

Respondent	Residu	Leverage	Cook's distance	DFFIT
861755	3,95581	0,00766	0,00403	0,03163
868371	5,03676	0,00516	0,00444	0,02747
845825	4,10341	0,00476	0,00274	0,02076
855374	5,91459	0,00315	0,00385	0,02031

Ten eerste de residuen: hierbij geldt dat er sprake is van een outlier als een residu een waarde boven 3 of onder -3 aanneemt. In deze dataset zijn er 561 residuen met een waarde boven 3 of onder -3.

Vervolgens kijken we naar de Leverage en Cook's Distance waarden. De Leverage laat zien hoe ver een waarneming van het gemiddelde van de x-en af ligt, en dus wat de invloed van de waarneming is in het voorspellen van het model. De Cook's Distance geeft het effect van een specifieke waarneming op alle voorspelde waarden. Voor beide maten kan een grenswaarde berekend worden: wanneer een waarneming deze waarde overschrijdt is er sprake van een outlier. Voor de Leverage wordt de grenswaarde als volgt berekend: $\frac{3p}{n}$. Hieruit volgt een grenswaarde van $18/3715 = 0,0048$. In de dataset zijn er 17 waarnemingen die deze waarde overschrijden. De grenswaarde van de Cook's Distance kan berekend worden met de formule: $\frac{4}{n}$. Hieruit volgt een grenswaarde van $4/3715 = 0,0011$. Volgens deze maat zijn er 186 waarnemingen die (mogelijk) als outlier aangewezen kunnen worden.

Tot slot de DFFIT: des te groter deze waarde, des te meer invloed de waarneming heeft op de regressielijn. Er zijn 4 waarnemingen die hierbij hoger liggen dan de rest van de waarnemingen, die van respondenten 861755, 868371, 845825 en 855374. Deze respondenten behoren tevens tot de waarnemingen die zowel de grenswaarde van de Leverage als die van de Cook's Distance en de residuen overschrijden, met uitzondering van respondent 845825 die precies op de grenswaarde van Leverage valt en respondent 855374 met een Leverage waarde lager dan de grenswaarde.

Om te bepalen in hoeverre deze waarnemingen daadwerkelijk van invloed zijn, worden de regressieanalyses nogmaals uitgevoerd zonder de betreffende waarnemingen in de dataset. Hieruit volgt een adjusted R² van 0,019 voor model 4. Ten opzichte van de adjusted R² van model 4 waar deze waarnemingen wel in zijn opgenomen met een waarde van 0,019, is er geen sprake van een verbetering van het model door het verwijderen van de waarnemingen: de adjusted R² is voor beide modellen gelijk gebleven en dus kan er geconcludeerd worden dat deze waarnemingen de betrouwbaarheid van het model niet beïnvloeden en in de dataset opgenomen kunnen blijven.

Model Summary^d

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.129 ^a	.017	.016	2.11367	.017	15.767	4	3706	.000
2	.132 ^b	.018	.016	2.11308	.001	3.069	1	3705	.080
3	.144 ^c	.021	.019	2.10980	.003	12.507	1	3704	.000

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Sociale integratie organisaties, Dichtheidsvariabele netwerk

d. Dependent Variable: PROG

Modelfit model 1, 3a en 4 (zonder bovengenoemde uitbijters)

Model Summary^d

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.129 ^a	.017	.016	2.11367	.017	15.767	4	3706	.000
2	.142 ^b	.020	.019	2.11030	.003	12.841	1	3705	.000
3	.144 ^c	.021	.019	2.10980	.001	2.739	1	3704	.098

a. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid

b. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk

c. Predictors: (Constant), Hoger opgeleid, Age respondent, Geslacht respondent, Middelbaar opgeleid, Dichtheidsvariabele netwerk, Sociale integratie organisaties

d. Dependent Variable: PROG

Modelfit model 1, 3b en 4 (zonder bovengenoemde uitbijters)